

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ НАУК ПРО ЗДОРОВ'Я
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**ДОРОЖНЯ КАРТА ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ
МОЛОДІ В ГРОМАДІ**

Виконала: студентка 6 курсу,
групи ЗСР18/М
спеціальності 231 – соціальна робота
Ніколаєнко М. Р.

Керівник Дащаківська О. О.

Рецензент _____

ЛЬВІВ – 2019

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ	
ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
1.1. Соціальна послуга для молоді: підходи до розуміння у закордонній та вітчизняній науці.....	9
1.2. Нормативно-правова база соціальних послуг для молоді в Україні та у м. Львові	22
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ	
ПОСЛУГ У ЛЬВОВІ	32
2.1. Особливості студентської молоді м. Львова	32
2.2. Стан надання соціальних послуг для молоді у м. Львові	39
РОЗДІЛ 3. НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ	
СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ МІСТА ЛЬВОВА	47
3.1. Соціальні очікування молоді та від молоді	47
3.2. Дорожня карта: рекомендації щодо впровадження соціальних послуг для молоді в громаді.....	63
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70
ДОДАТКИ	75

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗНО – зовнішнє незалежне оцінювання

ЗУ – закон України

КМУ – Кабінет Міністрів України

м. - місто

МВС – Міністерство внутрішніх справ

ООН – Організація Об'єднаних Націй

рр. – роки

СЖО – складні життєві обставини

ЮНІСЕФ – дитячий фонд ООН (англійською United Nations Children's Fund, UNICEF)

ВСТУП

Актуальність. Кожна держава світу має низку суспільних проблем від індивідуального до глобального значення. Наприклад, наявність проблематики поширення хімічних та нехімічних форм адиктивної поведінки серед населення багатьох країн світу; проблема безпритульності; бідності; соціальної виключності осіб з інвалідністю; злочинності; насильства; екології тощо. Усі вони є суміжними до економічного, соціального, політичного вектору розвитку держави. Тому з метою мінімізації їх наслідків органи державної влади формують політику, заходи якої на місцевому, регіональному чи міжнародному рівні повинні сприяти впровадженню таких дій, щоб могли розв'язати існуючі проблеми. Такі явища як криза демографічного характеру, труднощі в суспільно-політичній, соціально-економічній галузях та низки інших факторів призводять до того, що частина людей опиняються чи можуть опинитися у складних життєвих обставинах (далі – СЖО). Для того, щоб допомогти особам подолати труднощі, надають соціальні послуги. Оскільки потенційним об'єктом надання соціальних послуг є кожен, то державна політика стосується усіх без винятку громадян. Самі індивіди стають «факторами впливу» на процес формування державної політики. Важливою її складовою є соціальна політика, функція якої – соціальний захист населення. Вона передбачає створення сприятливих соціальних відносин та успішної соціальної інтеграції.

Однією із вразливих категорій населення, що є ймовірними отримувачами соціальних послуг є молодь. Вразливість молоді пов'язана з соціальною реальністю (умови, в яких живе). Часто процес соціалізації молодій людині відбувається спонтанно й хаотично, тоді вона втрачає здатність до критичного осмислення життєвих подій й піддається впливам неконструктивної поведінки. Молода людина «не може знайти собі місце в суспільстві», тобто не є соціально інтегрованою, що, безумовно, негативно впливає на суспільство. Тому існує потреба створити дієвий інструментарій

захисту молодого населення в громадах. Для цього необхідно покращити компетенції фахівців, організацій, влади й, безпосередньо, молодіжного представництва. Необхідно дати молоді можливість змінювати ситуації, які, на їхню думку, повинні бути змінені в суспільстві, а також покращити своє соціальне становище. Втім не завжди зазначена цільова аудиторія є обізнаною й поінформованою стосовно механізмів, суб'єктів та процесу надання соціальних послуг, а надавачі послуг можуть не відповідати первинним потребам своїх об'єктів. Тому для подальшого дослідження було обрано міську громаду Львова, а категорію молоді – звужено до представників студентства. Показник чисельності студентів для громади є стратегічним елементом її молодіжної політики. Адже студентство охоплює представників як міського населення, так і сільського. Те, що чисельність населення серед молоді в місті є значно вищою, аніж у сільській місцевості, стає причиною для перевірки важливості надання соціальних послуг для студентської молоді громади. Зокрема йдеться про такі соціальні послуги: освітні; послуги з працевлаштування; соціальна інтеграція.

Молодіжна політика в Україні характеризується певною динамічністю в управлінських процесах, намагається реагувати на покращення якості надання соціальних послуг для молоді. Втім нещодавні зміни в структурі КМУ, які стосуються ліквідації суб'єкту надання допомоги для молоді – Міністерства молоді та спорту та його об'єднання із Міністерством культури – свідчить про можливий перерозподіл функціональних обов'язків. Вплив таких трансформацій на молодь й суспільство може бути різним. Тож, аби не нашкодити соціальному становищі молоді слід поліпшити надання соціальних послуг. Основною умовою цього є те, що молодіжна політика потребує глибинного інтерпретування молодіжних потреб. Зважаючи на це, слід детальніше вивчити, як необхідно впроваджувати соціальні послуги для молоді в громадах.

Питання, що стосуються соціальних послуг та молоді, вивчали такі вітчизняні дослідники: Кулініч О., Барінова Д., Нестеренко В. (участь молоді в управлінні громадою), Коваль Г. (соціальна вразливість молоді на ринку праці), Найда І (державна політика зайнятості молодих спеціалістів), Кулачок Л. (реалії та перспективи надання соціальних послуг), Стефанова А. (механізми реформування системи соціальних послуг на прикладі Литовської Республіки). Окрім того зарубіжні автори вивчали такі питання: реалії та виклики досягнення розвитку з рівноправності серед молоді (Daniela Trusso, Heide Ullmann); робота з молоддю (Hanjo Schild, Nuola Connolly); підтримка та догляд дітей і молоді в Нідерландах (Pink Hilverdink, Willeke Daomen, Garoline Vink).

Тож задля покращення якісної інтерпретації потреб молоді та громади, громаді необхідно розробити дорожню карту соціальних послуг, визначити ті, які є найбільш затребуваними в громаді.

Основні поняття роботи: «громада», «молодь», «студентська молодь», «соціальні послуги», «освітня послуга», «соціальна інтеграція», «молодіжні центри».

Мета: розробити дорожню карту надання соціальних послуг для студентської молоді в громаді м. Львова на основі вивчення та інтерпретації потреб сучасної студентської молоді, очікувань громади на основі експертної думки та вивчення реального стану соціальних послуг в м. Львові та молодіжної політики.

Відповідно до мети дослідження було виокремлено такі завдання:

1. Проаналізувати моделі надання соціальних послуг в громадах зі студентським населенням зарубіжних країн.
2. Вивчити нормативно-правову базу надання соціальних послуг для молоді в Україні та м. Львові на державному, регіональному та місцевому рівнях.

3. Описати та узагальнити особливості студентської молоді Львова.
4. Дослідити та описати стан надання соціальних послуг для молоді у м. Львові
5. З'ясувати соціальні очікування молоді та від молоді у громаді міста Львова на основі онлайн опитування та експертного інтерв'ю.
6. Напрацювати цілі дорожньої карти надання соціальних послуг для студентської молоді у м. Львові на основі отриманих даних відповідно до сучасного законодавства та досвіду інших громад.

Теоретична частина дослідження складається з таких методів: аналізу, синтезу, конкретизації, порівняння, аргументації. **Методи емпіричної частини дослідження:** анкетування, інтерв'ю. Особливість роботи – використання неофункціоналізму як методу дослідження. Соціальний порядок між індивідами та організаціями суспільства має ділитися нормами і цінностями для того, щоб суспільство функціонувало належним чином. Неофункціоналізм підкреслює взаємодію між елементами, які становлять суспільство. Це допомагає зрозуміти і простежувати процес соціальних змін, що виникли в результаті диференціації в системах дій. **Дизайн дослідження** – аналітичний. **Стратегія дослідження** – нарративне дослідження. **Критерії відбору респондентів:** за віком, за статтю та місцем навчання, за сферою діяльності.

Процедура збору інформації: отримання даних первинної інформації про позицію молоді та громади відбудеться за допомогою анкетування та експертного опитування; джерело вторинної інформації – аналітичні та дослідницькі матеріали стосовно надання соціальних послуг для молоді.

Географія дослідження – м. Львів.

Етичні засади дослідження відповідатимуть нормам толерантності та розширенню сфери об'єктивного аналізу отриманих результатів. Гідне

ставлення до респондентів, а також неупередженість до отриманих результатів. А також захист персональних даних респондентів.

Практична значущість роботи полягає в оцінці теперішніх потреб молоді, розкритті взаємодії інституцій держави, місцевого самоврядування і громад суспільства у сфері надання соціальних послуг. Дорожня карта буде корисна для Управління молоді та спорту, а також Центру соціальних служб сім'ї, дітей та молоді. Окрім того – громадським організаціям, що працюють з молоддю; депутатському корпусу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. 1. Соціальна послуга для молоді: підходи до розуміння у закордонній та вітчизняній науці.

Становище молоді в суспільстві описують за допомогою термінів: «молодіжна політика», «молодіжна робота», «молодіжний працівник», «соціальні послуги», «соціальна робота», «соціальна інтеграція». Ці поняття передбачають певні відносини між державою, суспільством й молоддю. Вони формують підходи й механізми самоорганізації молодих людей, адже стосуються різних сфер їх життєдіяльності. Освіта, культура, політика, медицина, дозвілля тощо є тими сферами, завдяки яким відбувається процес соціального становлення молоді. Показники задоволеності чи незадоволеності в наведених сферах відповідають становищу молоді в цілому. Відтак формують модель реалізації державної молодіжної політики.

Молодіжну політику визначають, як системну діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом (Декларація «Про засади державної молодіжної політики в Україні», 1993). Вона передбачає діяльність суб'єктів (державних органів влади, політичних партій, громадських організацій, соціальних інституцій, громадян) й базується на принципах правового й соціального захисту молоді. Сприяє залученню молоді до формування цієї політики. Визначає партнерську підтримку молоді. Серед завдань державної молодіжної політики України є:

творення необхідних умов для зміцнення правових та матеріальних гарантій щодо здійснення прав і свобод молодих громадян; допомога молодим людям у реалізації й самореалізації їх творчих можливостей та ініціатив; надання державою кожній молодій людині соціальних послуг по навчанню, вихованню, духовному і фізичному розвитку, професійній підготовці (Декларація «Про засади державної молодіжної політики в Україні», 1993)

Забезпечення потреб у сферах життєдіяльності молоді передбачає виконання відповідної роботи з молоддю, мета якої створити сприятливі умови для самореалізації й успішної соціалізації. Також робота з молоддю має формувати безпечне й комфортне середовище для всебічного розвитку особистості й зробити молодь більш відкритою до суспільного середовища. Молодіжну роботу визначають як інструмент для особистісного розвитку, соціальної інтеграції та активного громадянства молодих людей (Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи, 2016). Таким чином між молодіжною політикою та роботою з молоддю вбачаємо спільну функцію – збереження інтересів молодих людей у суспільстві, яка реалізується завдяки широкому спектру завдань. Для розроблення рішень, які б сприяли тому, щоб молодь була активнішою та ініціативнішою в своїх громадах, Міністерство молоді та спорту України створило програму «Молодіжний працівник»¹. Її суть – виокремити молодіжну роботу в професійний напрям та навчити фахівців працювати з молоддю (Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації, 2017). Таким чином молодіжний працівник – це фахівець, який відповідає за здійснення молодіжної роботи в громаді, при цьому володіє компетенціями, що необхідні у роботі з молоддю. Якщо для України напрям молодіжної роботи тільки виходить на професійний рівень, то закордонна практика щодо цього питання значно триваліша².

Робота з молоддю передбачає підтримку, допомогу, супровід молодих людей. Особливо тоді, коли молодь перебуває у СЖО. Подолати чи мінімізувати такі обставини допомагають соціальні послуги, які є складовою соціальної роботи, яка відповідає за сферу соціального захисту населення.

---

¹ Програма, започаткована в Україні в 2014 р., стала складовою Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 рр., що затверджена КМУ. Базується на принципах міжсекторального й міжгалузевого партнерства. (Навчальна програма «Молодіжний працівник».[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.youth-worker.org.ua.)

² До прикладу, в Естонії зареєстровано приблизно 7 тисяч молодіжних працівників, стандарти яких прописані в національній рамці кваліфікацій (Юрій Юзич, 2015). А Німеччина має затверджені програми фахової підготовки «молодіжних працівників» на рівні університетів, і ці фахівці отримують відповідні дипломи, що дозволяють їм працювати з молоддю (Бартош О., 2012).

Вона є важливою, бо має за мету запобігти соціальному виключенню. Тобто соціальна робота має сприяти успішній соціальній інтеграції усіх членів суспільства. Принципи соціальної роботи співзвучні із принципом молодіжної політики кінця ХХ ст., який було проголошено на першій Всесвітній конференції міністрів у справах молоді:

Активна інтеграція особистості в суспільство, що мала сприяти тому, аби молоді люди стали самодостатніми громадянами, узяли на себе відповідальність за наявний суспільний лад і правову державу (Шевцова Ю, 2012).

Тому соціальна робота, як професійний напрям діяльності, виконує важливу функцію для державної політики. Вона розвиває потенціал громадян й запобігає розповсюдженню маргінальних груп населення. Аби досягнути цієї мети, існує низка заходів, які спрямовані на ті групи населення, які без сторонньої допомоги не можуть подолати труднощі. Вони являють собою комплексну множинну допомогу, бо складаються із правових, економічних, психологічних, освітніх, реабілітаційних дій. Такі дії називаються соціальними послугами.

Оскільки молодь розкриває інноваційний та інтелектуальний потенціал держави, то сприяння її успішній соціальній інтеграції та розвитку є цінним для будь-якого суспільства. Тому соціальні послуги для молоді, на нашу думку, це комплекс заходів, які реалізуються молодіжною та соціальною політикою, спрямовані на допомогу в розвитку та соціальному становленні молоді, а також на превенцію СЖО. Соціальна послуга для молоді – це дія, що в довготривалій перспективі має відповідати на первинну потребу та сприяти в добрій адаптації молоді до суспільного виміру. Тобто соціальна послуга для молоді – це інструмент реалізації молодіжної політики, спрямований на допомогу розвитку і передбачає задоволення певних політичних, соціальних потреб молоді та виконує функцію соціальної інтеграції. З метою вивчення механізмів надання соціальних послуг для молоді ми розглянули декілька класифікацій державної молодіжної політики

(Див. «Додаток А»). Адже політика щодо молоді на місцевому, регіональному та міжнародному рівні є важливою ціллю для багатьох країн світу. Вона визначає два шляхи розвитку. Перший фокусується на рівні держави та її інституцій, другий зосереджується на співпраці з недержавними установами. Втім кожна з представлених (у додатку) моделей передбачає роботу з молоддю, що опирається на визначене пріоритетне завдання.

Згідно з іншою класифікацією існують такі моделі молодіжної політики: неоконсервативна та соціал-демократична. Перша характеризується високим ступенем втручання держави у відносини суспільства і молоді (Мотречко, 2018). В такий спосіб організації співпраці молодь набуває дещо пасивної ролі та стає споживачем послуг, тобто сама молодь не сприяє процесу формування молодіжної політики. Оскільки головна роль в цій моделі надається державі, то й функція систематичного контролю фінансування, що виділяється на допомогу молоді в СЖО, також надається їй. Ознакою другої (соціал-демократичної) моделі є відповідальність держави за соціальну інтеграцію молоді. Робота з молоддю передбачає взаємодію на основі індивідуального підходу та прагне задовольнити потреби молодого населення в цілому. У більшості інструментом реалізації молодіжної політики стають соціальні програми (Мотречко В., 2018).

Існує також класифікація, яка виділяє моделі в залежності від того, як впроваджуються зміни в роботі з молоддю: динамічна (характеризується швидким реагуванням на реформування молодіжної політики) та статична моделі (Коваль Г., 2012).

Окрім раніше згаданих моделей, визначено класифікацію відповідно до розвитку молодіжного сектору, де критеріями виступають: чисельність групи, яка входить до складу молодіжного сектору; інструментарій впровадження, реалізації та координації молодіжної політики; становище законодавчої бази щодо молоді. Таким чином виокремлюють моделі:

1. З домінуючим розвинутим молодіжним сектором.
2. З обмеженим молодіжним сектором.
3. Без спеціального молодіжного сектору (Парубчак І, 2012).

З-поміж усіх зазначених класифікацій можемо підсумувати: молодь є не просто соціальним потенціалом, а рушієм динамічного розвитку громадянського суспільства. Проте, щоб розкрити цей потенціал повною мірою, необхідно забезпечити такі умови розвитку, що зможуть уберегти молодь від впливу небезпек та потрапляння в СЖО. Для цього молодіжна політика визначає способи роботи з молоддю та впроваджує соціальні послуги, щоб сприяти успішній соціальній інтеграції. З метою детальнішого аналізу надання соціальних послуг для молоді, на основі описаних моделей молодіжної політики, проаналізуємо досвід декількох країн.

До прикладу, досвід Нідерландів показує, що обов'язком місцевих органів влади є надання послуг для дітей, батьків, фахівців. Адже термін молодь у Нідерландах вживається до осіб віком від 0 до 25 років. З 2015 року в країні відбувалися процеси трансформацій, в результаті яких сфера надання соціальних послуг стала відповідальністю муніципалітетів. Зміни в сфері соціального захисту населення закріпилися у таких законах: «Про залучення до ринку праці», «Про підтримку дітей і молоді», «Про соціальну допомогу». Відповідно до останнього із зазначених законів муніципалітети відповідають за самозабезпечення громадян і соціальну інтеграцію осіб з обмеженими можливостями та психічними захворюваннями (Гріс де Грааф – Камплоф, 2017). Нідерландська система допомоги молоді та добробуту складається з універсальних, профілактичних та спеціальних послуг. До першої із названих груп послуг відноситься догляд за дітьми та школярами.

До профілактичних послуг (або первинних послуг з догляду за молоддю) відноситься охорона здоров'я дітей, загальна соціальна робота, підтримка батьківства та, у багатьох соціально-територіальних структурах суспільства, виконання функціональних обов'язків у центрах для сімей та молоді.

Остання група послуг у Нідерландах – спеціальні. До таких послуг відносять догляд за молоддю та послуги з охорони психічного здоров'я молоді. Окрім спеціалізованої допомоги також відбувається координація догляду, інтенсивна амбулаторна підтримка та спеціалізована педагогічна підтримка в домашніх умовах для багатодітних, прийомних та опікунських сімей (Pink Hilverdink, Willeke Daamen & Caroline Vink, 2015).

У Великобританії громадівська модель молодіжної політики є типовою для країни. Сьогодні в Англії є такі види роботи з молоддю: вулична робота, робота з молоддю завдяки діяльності молодіжних організацій/клубів. Серед основних послуг, що надаються безпосередньо молоді виокремлюють професійну підготовку та надання стартових можливостей для активної молоді в трудовому процесі суспільства; створення в соціумі спільнот саморозвитку молоді; робота на запобігання розвитку девіантної (адиктивної/делінквентної поведінки) (Бартош О., 2012). Важливим інструментом реалізації молодіжної політики є молодіжні програми (особливо в сфері зайнятості). Вони передбачають здобуття практичного досвіду роботи особам від 16 років. В такий спосіб вирішується проблема із майбутнім працевлаштуванням представників молоді. В цілому, надання допомоги молодим людям (18-24 р.) у сфері зайнятості складається з 4-х етапів. У загальній тривалості – 52 тижні. На останньому етапі після розмови з провідним фахівцем, особу відправляють на роботу в громадському секторі. За виконання там своїх обов'язків виплат заробітної плати не надають, адже мета цієї роботи збереження трудових чи навчальних навичок. На нашу думку, впровадження таких соціальних програм для студентської молоді в Україні покращило б ситуацію із пошуком першого робочого місця та вирішило б проблему здобуття попереднього досвіду роботи. Особливо доцільними такі програми були б для громади м. Львова, яка нараховує близько 120 тис. студентів³. Якщо взяти до уваги реформу місцевого

---

³Дані КУ Інститут міста, 2016-2017 рр.

самоврядування на принципах децентралізації в Україні, то спосіб організації діяльності згідно з громадівською моделлю буде виправданим для держави. Адже громада міста/села/селища має наблизити свою політику до населення. Тим самим покращиться спроможність громад у самоорганізації. Окрім того, мінімальне втручання держави до роботи організацій, призначених для молоді, покращить механізм делегування молодіжної політики від держави до недержавних інституцій.

У Німеччині соціальні послуги для молоді відповідають поняттю «*Jugendhilfe*⁴». Зазвичай це перекладається англійською мовою як дитячий та молодіжний сервіс. Тобто, *kinder* і *Jugendhilfe* підтримує дітей і молодь, сприяє їхньому розвитку. Зокрема йдеться про послуги консультування і підтримки батьків та інших опікунів у навчанні своїх дітей. Однією з місій *Jugendhilfe* є захист дітей та підлітків від загроз та небезпек (Hanjo Schild, Nuala Connolly & Francine Labadie, 2017). Тож в Німеччині значну увагу приділяють наданню профілактичних послуг. Крім того федеральний уряд Німеччини підтримує та спонсорує національні та міжрегіональні добровільні організації, діяльність яких сприяє добробуту молоді в різноманітні їх цінностей, змісту, методів і робочих процесів (Andreas Thimme, 2017). Тому послуги для молоді в Німеччині визначенні цілісним підходом, що складається з послуг догляду за дітьми, дошкільної діяльності, роботи з молоддю, рекреаційних заходів, а також захисту дітей. Ці послуги координуються на місцевому рівні, зокрема через *Jugendamt*⁵, а також завдяки програмам федерального уряду (Tijne Berg, Caroline Vink, 2009). Загалом робота з молоддю складається з низки освітніх послуг. Ціллю молодіжної роботи з молоддю на теренах Німеччини є розвиток особистості, який першочергово забезпечується соціальним, політичним та демократичним навчанням. Іншою особливістю роботи з молоддю в Німеччині є те, що соціальні служби для молоді є спеціально орієнтованими

---

⁴ З нім.- послуги для молоді

⁵ З нім. - управління у справах молоді

на тих молодих людей, які класифіковані як неблагополучні, тобто перебувають у СЖО. Явище соціальної нерівності призвело до створення Мережі співпраці соціальної роботи з молоддю⁶ (Hanjo Schild, Nuala Connolly & Francine Labadie, 2017). Слід відзначити, що Німеччина розрізняє кілька категорій, пов'язаних з молодіжною діяльністю. Тож виокремлюється соціальна робота (молодіжна підтримка) пов'язана з працевлаштуванням; зі школами; з явищем міграції; функціонуванням молодіжних резиденцій⁷ (Andreas Thimme, 2017). Соціально-демократична модель притаманна Німеччині та спрямована на соціальну інтеграцію молоді на основі індивідуальної та групової роботи. Серед позитивних аспектів цієї моделі є збереження балансу в стосунку «держава – справи молоді».

У Фінляндії (також застосовано соціально-демократичну модель) ще з 1972 року існує національне законодавство, що регулює роботу з молоддю. Однак у 2017 році фінський уряд прийняв новий закон «Про молодь». Основні зміни в законодавчому акті акцентують на педагогічному та демократичному характері роботи з молоддю. Окрім того згідно з Етичним кодексом молодіжної роботи (2013 р.), робота з молоддю полягає у підтримці молоді як всебічно розвиненої особистості та прогресивної соціально-демографічної групи населення. Робота з молоддю, відповідно до досвіду Фінляндії, це одна із послуг, що забезпечується державним сектором (Tomі Kiilakoski, 2017). Слід відзначити, що робота з молоддю в Фінляндії розглядається насамперед як діяльність в галузі освіти. Тож фахівців, що працюють з молоддю називають громадськими педагогами. Отже основною

---

⁶ Ця мережа є складовою системи соціального забезпечення та класифікується як асоціація добробуту. До мережі входять: соціальна асоціація працівників (Arbeiterwohlfahrt - AWO), федеральне об'єднання протестантських молодіжних соціальних органів (Bundesarbeitsgemeinschaft Evangelische Jugendsozialarbeit - BAG EJSÄ), федеральне об'єднання католицьких органів соціальної роботи молоді (Bundesarbeitsgemeinschaft Katholische Jugendsozialarbeit - BAG KJS), федеральна асоціація місцевих та регіональних молодіжних соціальних органів (Bundesarbeitsgemeinschaft örtlich regionaler Träger der Jugendsozialarbeit - BAG ÖRT), німецький Червоний Хрест (Deutsches Rotes Kreuz - DRK) та Internationaler Bund для соціальної роботи та соціальної роботи молоді (IB) (Hanjo Schild, Nuala Connolly, Francine Labadie, Jan Vanhee & Howard Williamson, 2017).

⁷ Йдеться про спеціальний тип допоміжного житла для представників молодого населення, які опинилися наодинці в новому оточенні (у зв'язку з навчанням чи роботою) і також отримують допомогу від професійних соціальних працівників.

метою молодіжної роботи в Фінляндії є інтеграція молодого населення в суспільство шляхом освоєння навичок, необхідних для впливу на прийняття в громадкість. Характерною особливістю політики в Фінляндії є те, що молодь сприймається законодавцями як наявний потенціал змін, а не джерело труднощів.

На нашу думку, діяльність фінських громадських педагогів має спільні функції та завдання з молодіжними працівниками у процесі соціального становлення молоді. Завдяки високому рівню роботи навчально-виховних закладів забезпечується функціональність молодіжного сектора. Таким чином розуміємо, що молодіжна політика Фінляндії, окрім соціально-демократичної, належить до моделі з обмеженим молодіжним сектором. Адже, молодіжна політика реалізується не лише в чітко визначеному молодіжному секторі, а й завдяки діяльності традиційним секторам (зокрема освітньому). Державним органом, який погоджує молодіжну політику Фінляндії є Державна рада з питань молоді, яка діє при міністерстві освіти; органами місцевого рівня є молодіжні комісії комунальних рад (Мотречко В., 2018). Склад комісії у справах молоді являє собою зібрання активістів громадських організацій, які свого часу сприяли розбудові громадського молодіжного руху (Мотречко В., 2018). Вважаємо, що молодіжна комісія (Фінляндії) може слугувати взірцем функціонування молодіжних рад (України). Втім якщо Фінляндія має сформований механізм діяльності молодіжних комісій, то Україна має розробити такий механізм, який допоміг би молодіжним радам стати на новий рівень діяльності управлінських процесів. В цілому, на нашу думку, молодіжні ради – це хороший інструмент, який підсилює присутність молоді в політичному просторі. В контексті цього Україна може почерпнути деякі вироблені механізми діяльності молодіжних рад у країні-сусіді – Польщі. Адже головний принцип молодіжної політики в Польщі – взаємодія з молоддю. Тому Польська рада молодіжних організацій (*Polska Rada Organizacji Młodzieżowych*) розробила стратегію, спрямовану на

збільшення кількості організацій, що працюють з молоддю (Рудська А, Молодіжна політика в Польщі). Згідно з розробленою стратегією – молодь має бути забезпеченою якісним надаванням послуг в освіті, працевлаштуванні, соціальному й оздоровчому догляді тощо. Досвід реалізації молодіжних соціальних проектів маємо також в Україні. Наприклад, проект *One day at work* охоплює вікову категорію осіб від 14 до 20 років. Основною ціллю є ознайомлення молоді з програмами різних стажувань. Проект є ініціативою самих молодих людей. Проходження стажувань допомагає визначитися із майбутньою професією. В подальшому, після прийняття зваженого рішення щодо свого фаху, випускникам закладів вищої освіти буде легше адаптуватися на місці праці та звузить сферу пошуку роботи. Сьогодні в Україні можемо спостерігати покращення надання освітніх послуг – саме цю галузь розвиває також Польща. Щоб подолати проблему безробіття, польська влада заохочує молодь до здобуття двох вищих освіт та розвинула систему студентських виплат: існують стипендії за соціальні, спортивні та наукові досягнення (Рудська А., Молодіжна політика в Польщі). Спільним заходом у роботі з молоддю між Україною та Польщею є організація форумів кар'єри, які проводяться у співпраці керівництва закладів вищої освіти та представників різних робочих місць. Такі заходи свідчать про готовність роботодавців брати на роботу молодого фахівця, а це є одним із кроків, який долає проблему пошуку першого робочого місця після завершення навчання.

Оскільки в Польщі немає державного органу в справах молоді, то воєводства⁸ самі здійснюють надання соціальних послуг для молоді, зокрема:

- воєводство нижньої Селезії є єдиним, яке має вповноваженого представника у справах молоді;

---

⁸У 1999 р. в Польщі відбулася реформа місцевого самоврядування, згідно з якою було створено систему самоврядування на рівні повітів (районів) і воєводств (областей).

- воєводство Свентокшиське створило програму “Ініціативи для молоді”;
- Західнопоморське воєводство створило секретаріат у справах молоді і молодіжний інформаційний центр;
- Вармісько-мазурське воєводство приготувало документ “Напрямки молодіжної політики”. (Павлович А.)

Таким чином надання соціальних послуг для молоді в Польщі характеризується децентралізацією, втім з обмеженим представництвом. Загальноприйнятого визначення чи, тим більше, чітко окресленої концепції, що могла б тлумачитись як особливості в молодіжній роботі, немає. Однак у Польщі розвиваються мережі, що об’єднують кілька видів молодіжної роботи, наприклад, Польська рада молодіжних організацій (про яку вже згадувалося раніше) та молодіжні ради. Окрім того, молодіжні організації в Польщі розглядаються як простір для набуття нових компетенцій чи навичок, що є важливим елементом соціального й професійного розвитку (Ewa Krzaklewska, 2017). Це означає, що в основному Польща зорієнтована на діяльність ініціатив як програм підтримки та функціонування молодіжних центрів, окрім того на створення спеціалізованих робочих груп для молодіжної політики (Ewa Krzaklewska, 2017). В цілому молодіжна політика Польщі добре розвинена на місцевому та організаційному рівні, що сприяє належній соціальній інтеграції молодих осіб.

Тож молодіжна політика в Польщі має риси громадівської моделі, адже зосереджена на делегуванні влади на місцях й відкритого партнерства влади й молоді. Подібна політика щодо молоді є також у Литві. На принципах відкритої роботи з молоддю функціонують молодіжні центри. Це установи, що здійснюють роботу у сфері надання соціальних, освітніх і психологічних послуг для молоді. Організаторами або співвласниками центрів можуть бути муніципалітет, громадські організації, місцеві та релігійні громади. Цільовою аудиторією молодіжних центрів є молодь віком від 14 до 29 років.

Особлива увага приділяється молоді з обмеженими можливостями (Мелджукас Й., 2017). Тож особливість соціальних послуг в Литві є соціальна інклюзія. Факторами впливу на роботу молодіжних центрів у Литві є: правильне розуміння потреб молодих людей регіону, де розташований центр; кваліфіковані адміністратори та молодіжні працівники, які володіють методами роботи з молоддю; місце розташування молодіжного центру⁹. Їхня діяльність першочергово спрямована на молодь групи соціального ризику, а серед пріоритетних завдань – здійснення вуличної роботи. Станом на сьогодні в усіх муніципалітетах Литви відкрито молодіжні центри. Це спрямовано на доступність в отриманні соціальних послуг для молоді, що перебуває в неблагополучному становищі. Концепція відкритих молодіжних центрів була вперше обговорена в період з 2007 до 2009 року. Вже у 2010 році вона була схвалена Департаментом у справах молоді. Діяльність молодіжних центрів закріплено в Національній програмі розвитку молодіжної політики. А в 2014 році було сформовано Литовську асоціацію молодіжних працівників, яка заклала загальне визначення роботи з молоддю в рамках нового закону «Про молодіжну політику» (Мелджукас Й., 2017).

Тож Литва своєю відкритістю до роботи з молоддю наближена до громадівської моделі та до створення сучасних мереж молодіжних центрів.

Згідно з ірландським законом «Про роботу з молоддю» (2001 р.) подається наступне визначення молодіжної роботи:

Молодіжна робота – це планова програма навчання, призначена для надання допомоги та зміцнення особистого та соціального розвитку молоді через їх добровільну участь, яка доповнює їхню формальну, академічну, професійну освіту та підготовку і надається здебільшого добровільними організаціями молодіжної праці.

Базовими принципами, на яких ґрунтується робота з молоддю в Ірландії, є:

---

⁹Матеріал взятий з ресурсу «Навчальна програма «Молодіжний працівник»» ©2014-2019 www.youth-worker.org.ua

- Забезпечення соціальної безпеки та загального добробуту молоді;
- Робота з молоддю має передбачати формування розширених можливостей молоді;
- Робота з молоддю заснована на принципах відкритості та інклюзивності;
- Молодіжна робота стосується суспільного виміру та соціальних цілей.

Таким чином зазначені принципи визначають політику Національної молодіжної стратегії.

Натомість Канада застосовує кілька підходів у реалізації молодіжної політики. Один із них – підхід до залучення молоді¹⁰, – передбачає, що молодь має право на реалізацію права голосу(вибору) та доступу на рівні з дорослим населенням. Цей підхід прагне знизити рівень маргіналізації молоді шляхом пошуку варіантів активного залучення до розвитку програм, які впливають на молодь. Інший підхід – охорона здоров'я населення¹¹, – Згідно з яким соціальні відносини є соціальними детермінантами здоров'я. Нерівності можна запобігти або зменшити їх прояви через соціальну підтримку, яка спрямована на благополуччя всього населення. Окрім того ще є підхід до запобігання та усунення ризиків¹², спрямований на створення стійкості індивідуума до конкретних небезпек та загроз. Тобто соціальні послуги повинні протистояти конкретним небезпекам і загрозам, які називаються факторами ризику (Kamara Jeffrey, 2008).

Тож надання соціальних послуг для молоді в закордонній практиці здійснюється завдяки діяльності державних інституцій, органів місцевого самоврядування, молодіжних рад, організацій громадянського суспільства тощо. Деякі країни мають сталу форму й ресурси реалізації молодіжної роботи, а деякі країни шукають новітні підходи до покращення механізмів функціонування молодіжної політики.

¹⁰ Мовою оригіналу – Youth Engagement Approach.

¹¹ Мовою оригіналу – Population Health Approach.

¹² Мовою оригіналу – Risk Prevention and Resiliency Approach

1.2. Нормативно-правова база соціальних послуг для молоді в Україні та у м. Львові.

Українське законодавство в сфері молодіжної політики перейняло європейську триступеневу («каскадну») структуру реалізації. Відповідно до «каскадної моделі» політика щодо молоді реалізується на трьох рівнях: перший рівень – передбачає розробку напрямів та законодавчої бази на рівні уряду; другий рівень – передбачає можливі впровадження, делеговані регіональним і муніципальним адміністраціям; третій рівень – визначає молодіжні організації як основний інструмент участі молоді в прийнятті рішень щодо молодіжної політики (Балакірева О., Бондар Т. В., Бородин Є., Галустян Ю. та ін., 2017).

Про перейняття європейських стандартів у галузі молодіжної політики також свідчить Угода про асоціацію між Україною, Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами. Згідно з угодою здійснюється обмін досвідом у галузі молодіжної політики, зокрема з питань неформальної освіти для молоді, її інтеграції в суспільство, розвитку співробітництва між молодіжними організаціями в Україні, просування здорового способу життя (Міністерство молоді та спорту України, Державна молодіжна політика).

Також в межах програми співробітництва між Міністерством молоді та спорту України і Радою Європи у сфері молодіжної політики здійснили переклад посібників та інструментів по роботі з молоддю Ради Європи: «Компас», «Скажи своє слово», «Закладинки», «Європейська Хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті». Методологічні рекомендації сприяють кращому становленню молодіжної роботи в Україні, опираючись на досвід Європи. Втім, слід відзначити, що Україна налагоджує співпрацю не лише із країнами Європи. Так, до прикладу Україна взяла участь у програмі уряду Японії «Корабель молодих лідерів світу». Окрім того започаткувала Українсько-китайський молодіжний форум «Один пояс – один

шлях: від Янци до Дніпра» (Міністерство молоді та спорту України, Державна молодіжна політика). Це все свідчить про готовність українського уряду до співпраці та перейняття досвіду провідних держав світу. Про налагодження контакту українського уряду та молоді держави свідчать нові підходи до формування інструментів реалізації політики щодо молоді. Одним із таких інструментів є підписання у березні 2016 року європейської ініціативи «Пакт заради молоді-2020»,¹³ основна мета якого сприяння працевлаштуванню української молоді, відтак мінімізування проблеми безробіття молодого населення країни та подолання проблеми еміграції української молоді з метою пошуку роботи.

Якщо брати до уваги лише українське законодавство в галузі молодіжної політики, то слід виокремити Декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», в котрій зазначається, що молодіжна політика є пріоритетним напрямом діяльності держави.

Державна молодіжна політика - це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України».(Декларація «Про засади державної молодіжної політики в Україні», 1993)

Законодавство України про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді базується на Конституції України і складається зі ЗУ «Про сприяння соціального становлення та розвитку молоді в Україні», ЗУ «Про Загальнодержавну програму підтримки молоді на відповідні роки», ЗУ «Про дитячі та молодіжні громадські організації» та «Про соціальну роботу з

---

¹³Ініціатива реалізується за підтримки Фонду народонаселення ООН

сім'ями, дітьми та молоддю» й низки інших законів із суміжних сфер, наприклад, ЗУ в сферах освіти (1998, 2014, 2017 рр.), фізичної культури і спорту (1993 р.), туризму (1995 р.), малого підприємництва (2000 р.), волонтерської (2011 р.) та громадської (2012 р.) діяльності, зайнятості (2012 р.) і благодійництва (2012 р.). Підвалини українського законодавства в молодіжній політиці також становлять: Указ Президента України "Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки"; Постанова КМУ "Про затвердження Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2016 – 2020 роки та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України"; Постанова КМУ "Про затвердження типових положень про молодіжні консультативно-дорадчі органи".

Враховуючи реформу місцевого самоврядування на принципах децентралізації, мета молодіжної політики України: формування сприятливих умов для всебічного розвитку та самореалізації молоді, поширюється на територіальну громаду села або добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл; територіальну громаду селища; територіальну громаду міста. Задля досягнення зазначеної мети існує чотири напрями реалізації:

1. Кадрове забезпечення;
2. Розвиток молодіжної інфраструктури;
3. Належне фінансування молодіжної роботи;
4. Залучення молоді до процесу ухвалення рішень.

Пріоритетним завданням кадрового забезпечення є утворення в складі виконавчих органів структурних підрозділів з питань молоді та спорту. Відповідно до цього основним нормативно-правовим документом, цього напрямку є Наказ Міністерства молоді та спорту України «Про реалізацію програми «Молодіжний працівник»». Реалізація програми здійснюється на всеукраїнському, регіональному та місцевому рівнях і базується на

принципах партнерства, а також засадах неформальної освіти. (Наказ «Про затвердження порядку реалізації програми «Молодіжний працівник, 2018). Основне завдання програми - підвищити кваліфікацію молодіжних лідерів та фахівців молодіжної галузі задля ефективної розробки та реалізації обґрунтованої молодіжної політики на локальному та регіональному рівнях (Міністерство молоді та спорту України, Державна молодіжна політика в Україні). Це допоможе державним структурам співпрацювати із громадкістю та наблизить їх до інтересів молоді, а отже до забезпечення потреб української молоді.

Розвиток молодіжної інфраструктури безпосередньо стосується молодіжних центрів, тож основний нормативно-правовий документ в цій галузі – Постанова КМУ "Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі". Згідно з законом молодіжний центр - це установа, що утворюється для розв'язання питань соціального становлення та розвитку молоді. (Кабінет Міністрів України, 2017). Цей напрямок також охоплює моніторингову оцінку функціонування наявної інфраструктури для молоді. Україна надає пріоритетності в створенні молодіжних центрів на місцях, адже це ті установи, що мають надавати комплексні можливості для молоді із врахуванням стандартів Ради Європи. Молодіжні центри мають скеровувати свою діяльність у таких напрямках: забезпечення громадянської освіти молоді; розвиток національно-патріотичного виховання; сприяння волонтерства; мобільності молоді; розвиток творчого потенціалу молоді; прищеплення цінностей здорового способу життя; сприяння зайнятості молоді у вільний час та розвиток молодіжного підприємництва. (Міністерство молоді та спорту, Державна молодіжна політика в Україні). Окрім того напрямами молодіжної політики в Україні є: розвиток і захист інтелектуального потенціалу молоді, забезпечення зайнятості молоді, створення умов для опановування духовними і культурними цінностями українського

формування у молоді почуття національної гордості, патріотизму, готовності захищати суверенітет України, охорона здоров'я молоді, формування у неї потреби в духовному і фізичному розвитку тощо (Декларація «Про засади державної молодіжної політики в Україні», 1993).

Належне фінансування молодіжної роботи реалізовується відповідно до положень Переглянутої Європейської хартії про участь молоді в місцевому та регіональному житті.

У державній цільовій програмі «Молодь-України» на 2016-2020 роки, виокремлено такі аспекти діяльності з молоддю: сприяння утворенню та функціонуванню місцевих ініціатив молоді; утвердження в молодіжній політиці європейських норм; популяризація громадянської та неформальної освіти; зайнятість молоді. Слід відзначити, що діяльність Міністерства молоді та спорту України в 2018 році зосереджувалася на створенні нормативно-правової бази для функціонування молодіжних консультативно-дорадчих рад.

На рівні центральних органів державної влади механізм формування та реалізації молодіжної політики включає Національну раду з питань молодіжної політики при Президентові України, Комітет Верховної Ради України з питань молодіжної політики, фізичної культури, спорту і туризму, Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України. До розв'язання питань державної молодіжної політики залучаються й інші органи центральної виконавчої влади. Відповідні структури створені й на обласному та районному рівнях (Савіцький, 2015).

На основі нормативно-правової бази України розуміємо, що молодіжна політика – це сукупність організованих дій з боку держави, основним завданням якої є зростання важливості й перспектив молоді в суспільстві. Сприяти реалізації політики щодо молоді мають суспільні інституції (громадські організації, благодійні фонди тощо). Таким чином вони є

сполучним механізмом комунікації між молоддю та урядом держави. Україна надає перевагу розвитку неформальної освіти молоді та подоланню проблеми зайнятості молодих осіб. Задля цього Україна прийняла європейські стандарти молодіжної політики. Пріоритетним напрямом діяльності України в сфері молодіжної політики є створення молодіжних центрів, які зможуть посилити роботу державних структур і забезпечити молоді змістовне дозвілля та можливості для розвитку за місцем проживання. Варто виокремити, що існують також обласні програми по роботі з молоддю. Так, до прикладу, обласною програмою «Молодь Львівщини» на 2016–2020 роки було затверджено Положення про Львівський обласний молодіжний центр і створення Координаційної ради з питань національно-патріотичного виховання. Втім, якщо брати до уваги лише м. Львів, то територіальна громада міста нараховує 725 342 осіб (чоловічої та жіночої статі), з яких 232 264 особи представники молоді (у віці 14-35 років) (Склад населення Львівської області за статтю та віком, 2010). Тому, одне із пріоритетних завдань локальної політики м. Львова є робота з молоддю. Відтак, існує комплексна стратегія розвитку Львова 2012-2025 років, відповідно до якої місія міста полягає в утвердженні українських національних та духовних інтересах (зокрема передбачає роботу з дітьми та молоддю); відкритості до світу; дружності до людей (стосується безпосередньо якісного інформування та обслуговування мешканців, формування соціальної атмосфери); відповідності сучасним динамічним тенденціям (зокрема для молоді – це престижна освіта, високий рівень інноваційності) тощо. Окрім того відбувається процес вдосконалення молодіжної стратегії Львова. Положення стратегії стосуються освітнього аспекту молоді, питань щодо популяризації здорового та активного способу життя, розвитку екосвідомості в представників молоді громади Львова, а також питання стосовно покращення житлової політики міста тощо.

Окрім того відповідно до ухвали (№5750) «Про затвердження програми підтримки обдарованої молоді»¹⁴ встановлено ціль – фінансова підтримка обдарованої молоді. Зважаючи на запит молодіжного середовища щодо подальшого рішення молодіжної політики на локальному та національному рівнях, за підтримки комунальної установи Інститут міста, комунальної установи «Львівський міський молодіжний центр», Студентської ради Львова, Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та Міністерства закордонних справ Республіки Польща, було проведено II Всеукраїнський форум молодіжної політики¹⁵. Мета конкурсу – узагальнення і поширення кращих європейських та світових практик у сфері молодіжної політики (Молодіжна столиця України, електронний ресурс). Проведення цього конкурсу містить багато переваг для громади міста: відбувається промоція міста в великих масштабах, налагоджується співпраця з іншими громадами, створюється конкурентне й мотиваційне середовище розвитку громад. Подібні переваги має також конкурс «Молодіжна столиця України»¹⁶. Завдяки раді конкурсу, до якої входять представники органів державної влади, асоціацій органів місцевого самоврядування, міжнародних програм, громадських організацій, відбувається щорічний відбір молодіжної столиці України. Одне із завдань цього конкурсу - активізувати налагоджену співпрацю між молоддю та місцевим самоврядуванням; залучити молодь до процесів управління містом. Варто відзначити, що першою молодіжною столицею України був саме Львів. Для міста це означало зростання престижу та збільшення довіри до місцевої влади; налагодження тісних контактів з Європою; володіння потенціалом розвитку міста; наявність комунікативних зв'язків із

---

¹⁴ Програма стосується учнівської та студентської молоді, яка проявила себе в інтелектуальних конкурсах, турнірах, олімпіадах, а також за відмінні результати (200 балів) із ЗНО. Фінансова підтримка передбачала одноразові виплати (премії). Фінансове забезпечення здійснювалося за рахунок коштів бюджету м. Львова на поточний бюджетний період (Про затвердження Програми підтримки обдарованої молоді м. Львова, 2019)

¹⁵ Взято з пояснювальної записки до проекту ухвали «Про підготовку та проведення II Всеукраїнського форуму молодіжної політики».

¹⁶ Конкурс було створено як аналог до конкурсу «Молодіжна столиця Європи», в Україні діє щороку (від 2017 року) і є національним. Ініціаторами конкурсу були Міністерство молоді і спорту України, Український інститут міжнародної політики та Національна молодіжна рада України.

європейськими молодіжними столицями¹⁷. Окрім того завдяки конкурсу «Молодіжна столиця України» було прийнято ухвалу «Про створення комунальної установи «Львівський міський молодіжний центр МолоДвіж. Центр. Львів»». Установа мала б утверджувати молодь в громадській позиції, формувати ціннісні складові (сім'я, нація, людство), сприяти волонтерській активності, налагоджувати міжнародне молодіжне співробітництво. Варто зазначити, що у м. Львові вже діє «Львівський міський молодіжний центр»¹⁸ (Далі – Центр). Мета створення Центру – сприяти становленню молоді як активних суб'єктів економічних, соціальних та політичних змін м. Львова¹⁹. Тобто Центр має дбати про мінімалізацію потрапляння молоді в ситуації ризику. Наприклад, щоб зменшити рівень непрацевлаштування молоді, слід проводити профорієнтаційну роботу, сприяти працевлаштуванню та/або молодіжному підприємництву, а також проводиться інформаційно-просвітницька робота.

Також відповідно до рішення №1218 (Львівська міська рада) затверджено положення про структуру управління молоді, сім'ї та спорту Львівської міської ради. У своїй діяльності Управління керується «Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, ухвалами міської ради, рішеннями виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови, наказами директора департаменту, іншими нормами чинного законодавства України» (2006).

¹⁷ Завдяки ініціативі Європейський молодіжний форум 2009 року було засновано конкурс «Молодіжна столиця Європи». Столиці-переможці організувалися в Мережу європейських молодіжних столиць. Тож, сьогодні до складу мережі входять: Роттердам (Нідерланди) – 2009 р.; Турін (Італія) – 2010 р.; Антверпен (Бельгія) – 2011 р.; Брага (Португалія) – 2012 р.; Марибор (Словенія) – 2013 р.; Салоніки (Греція) – 2014 р.; Клуж-Напока (Румунія) – 2015 р.; Гянджа (Азербайджан) – 2016 р.; Варна (Болгарія) – 2017 р.; Кашкайш (Португалія) – 2018 р.; Нови Сад (Сербія) – 2019 р.; Амьєн (Франція) – 2020 р. (Взято з <http://youthcapital.org.ua/euro/yevrodosvid/>)

¹⁸ Ухвала прийнята на підставі реалізації ухвали міської ради від 29.11.2018 № 4258 «Про затвердження Стратегії «Львів, дружній до дітей та молоді» та «Плану дій з реалізації ініціативи ЮНІСЕФ «Громада, дружня до дітей та молоді», Указу Президента України від 27.09.2013 № 5321 / 2013 «Про стратегію розвитку державної молодіжної політики на період до 2020 року», Закону України «Про місцеве самоврядування»

¹⁹ Взято з Пояснювальної записки до проекту ухвали «Про створення комунальної установи «Львівський міський молодіжний центр»)

Тож молодіжну політику визнано пріоритетним напрямом діяльності держави, створено відповідну нормативно-правову базу, окреслено цілі на подальший розвиток політики щодо молоді. Державний механізм реалізації молодіжної політики повинен застосовуватися у громадах будь-якого типу. В цілому для України, на нашу думку, найкраще застосовувати громадівську модель та опиратися на досвід Польщі.

Висновок до першого розділу

У першому розділі, на основі теоретичного матеріалу, ми виокремили низку понять: «молодіжна політика», «молодіжна робота», «молодіжний працівник», «соціальні послуги», «соціальна робота», «соціальна інтеграція». Охарактеризували зв'язок між відносинами держави й молоді. З метою кращого розуміння важливості й змісту молодіжної роботи, ми проаналізували світові класифікації моделей здійснення молодіжної політики. Кожна з моделей є «вживаною» у певній країні. Закордонний досвід може посприяти виробленню в Україні стійких механізмів реалізації молодіжної політики та виконання молодіжної роботи. Станом на сьогодні політика України щодо молоді наближена до Польщі та Литви, а отже до громадівської моделі. Адже діяльність молодіжних центрів для усіх трьох країн є пріоритетним у налагодженні зв'язку громад та молоді. Окрім того багато переваг має соціально-демократична модель молодіжної політики – лвважаємо, що соціальні програми (які є механізмом реалізації моделі) допоможуть українському суспільству залучити молодь до активностей життя громади, а також посприє процесу ефективного надання соціальних послуг для молоді.

Україна також може запозичити досвід Німеччини: у питаннях спонсорування тих організацій, що сприяють добробуту молоді, а також перейняти принципи відкритості соціальних служб на ту молодь, яка

класифікується у СЖО. Орієнтування на забезпеченість соціальної інтеграції є визначальною складовою соціально-демократичної моделі. Забезпечення цієї послуги допоможе молодим людям почуватися впевнено та безпечно в соціумі. Отже допоможе соціальній інтеграції молоді.

Проаналізувавши українське законодавство, ми робимо висновок, що воно має основу європейських стандартів – свідченням того є підписання таких документів: «Пакт заради молоді – 2020», «Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті» тощо. Українське законодавче підґрунття є доволі широким як на державному, так і місцевому рівнях, однак є рамковим і непередбачає достатньої кількості інструментів.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У МІСТІ ЛЬВОВІ

2.1 Особливості студентської молоді Львова.

Студентська молодь – це соціально-демографічна група, що складається із представників різних верств і класів населення, які мають спільну мету: здобути освіту в ЗВО. Студентство як соціокультурна група має такі особливості: персональна самостійність (незалежність); відчуття свободи в прийнятті рішень; рішучість до формування нових підходів для досягнення суспільних змін (Пташник-Сердюк, 2014). Окрім того студентська молодь є впізнаваною за такими ознаками: значна чисельна частка в суспільстві (зокрема в тих громадах, що мають заклади вищої освіти); схильність до максималізму; сенситивність до суспільних трансформацій (Рудакова, 2004). Студентство є складовою молоді, а тому являє собою унікальну соціальну групу, яка характеризується особливими умовами життя, трудової та навчальної діяльності, побуту, інтеграцією в суспільство, поведінковими та психологічними установками, а також системою ціннісних орієнтацій. На основі вказаних чинників формується запит студентської молоді на задоволення їх базових потреб. Подальший опис студентства як соціальної групи буде базуватися на основі дослідження «Соціально-економічний портрет студентів»²⁰, що мало мету з'ясувати рівень матеріального забезпечення студентської молоді, їхню мотивацію при виборі навчального закладу/спеціальності, ситуацію працевлаштування тощо. Результати опитування показали, що здебільшого 51% студентів вищу освіту здобувають з перспективи майбутнього працевлаштування, 38% – через прагнення особистого та інтелектуального розвитку, 8% – через примус батьків. Тож, як бачимо потреба престижного робочого місця мотивує

---

²⁰ Дослідження проводилося компанією GfK Ukraine (15. 02 – 06. 03. 2016) на замовлення аналітичного центру CEDOS в рамках проекту "Ініціативи з розвитку українських аналітичних центрів" Міжнародного фонду "Відродження" (IRF) у співпраці з Фондом розвитку аналітичних центрів (ТТФ), за фінансової підтримки посольства Швеції в Україні (SIDA). Взято з: <https://cedos.org.ua/uk/articles/sotsialno-ekonomichnyi-portret-studentiv-rezultaty-opytuvannia> (дата звернення: 23.09.19).

молодь до здобуття навичок, які сприятимуть їх кар'єрному та особистому росту. Стосовно локального розташування студентів, то більшість (55%) українського студентства є представниками великих міст²¹, 9% складають студенти, які походять із сіл та селищ міського типу. Втім набуття соціальної ролі студента/-ки передбачає зміну місця проживання. Здебільшого йдеться про переїзд до обласного центру, що становить 45 %. Переїзд до іншої області, але в одному регіоні – 18 %. Про готовність до переїзду в іншу область зазначили 34 % опитаних.

Тож, на нашу думку, освіта є одним із каналів соціальної мобільності. Ця потреба навіть породжує явище освітньої міграції., адже велика кількість навчальних інституцій в Україні²² та, безпосередньо, в громаді м. Львова свідчить про широкий спектр можливих горизонтальних освітніх мобільностей.²³ Це явище поєднане із соціальною адаптацією, оскільки пристосування до умов нового середовища є однією із потреб молоді. Окрім того, переїзд у зв'язку із місцем навчання передбачає відповідні затрати, особливо на житло. Тому, згідно з дослідженням компанії Gfk Ukraine, середня частка витрат спрямованих за плату на житлову потребу становить 26 %, більша частина студентів (49%) живуть із батьками, а тому не витрачають коштів на сплату житлових послуг. Втім 89 % студентів, які орендують житлове приміщення, витрачають в середньому 38,5 % своїх витрат на сплату оренди. Проживання в гуртожитку є дещо дешевшим і становить 23% студентських витрат. Натомість ті, хто проживає в гуртожитку, найбільше витрачають коштів на їжу (30%). Розподіл витрат на їжу між тими, хто проживає з батьками, та тими, хто орендує квартиру у відсотковому відношенні виявився рівномірним (19%). Проте на розваги найбільше коштів (19%) витрачають ті, хто представляють заможний клас, середній клас витрачає трошки менше на своє дозвілля (15 %), відповідно

---

²¹ До 100 тисяч населення

²² В Україні діє 652 вищих навчальних закладів, в яких навчаються 1,5 млн студентів

²³ Горизонтальна освітня мобільність – фізичне пересування поза місцем проживання (Балакірева, 2014).

найменше (13%) – незаможний клас. Окрім того, студенти, які живуть з батьками витрачають удвічі більше на розваги ніж ті, які орендують житло чи проживають у гуртожитку (16% : 8%). Ми можемо зробити висновок, що ті студенти, які проживають окремо від батьків, мають більшу потребу в забезпеченні базових послуг для себе, а тому культурно-дозвіллевий спектр послуг не є для них пріоритетним. Результати загального матеріального становища родини такі: 12% опитаних студентів віднесли себе до групи незаможних, 48% – до середнього класу, 34% – до забезпечених. Слід зауважити, що рівень матеріального становища впливає на додаткові заняття до ЗНО, так із групи незаможних 39% брали додаткові заняття, а з групи забезпечених – 60 %.

Ситуація із працевлаштуванням студентів, відповідно до даних дослідження компанії Gfk Ukraine є такою: 63% української студентської молоді не поєднує роботу та навчання, 27 % – залученні до часткової робочої зайнятості, 4% – до повної робочої зайнятості. Студенти із заможного (44%) та незаможного (43%) класів працюють частіше ніж представники середнього класу (30%). Студенти, які поєднують навчання та роботу здебільшого обирають таке місце праці, що відповідає критеріям: рівень заробітної плати, гнучкий робочий графік, розташування. Таким чином для 62% важливим критерієм є рівень заробітної плати, для 52% - зручний робочий графік. Ті, хто працює та навчається, зазвичай мають місце праці не за спеціальністю. Найбільше таких працівників можна зустріти в сфері обслуговування. Проте після завершення навчання 58% молоді шукає роботу за фахом, і для 78% найважливішим критерієм обрання робочого місця є рівень заробітної плати.

Таким чином, на основі дослідження компанії Gfk Ukraine можемо змоделювати соціальне становище студентів у громаді. Однією із базових послуг, яку потребують молоді люди – освіта, адже ця потреба виходить із запиту отримання престижної та, що не менш важливо для молоді, високо

оплачуваної роботи. Студентська молодь розуміє, що без отримання вищої освіти буде важче знайти роботу із гідною заробітною платою, відповідно важче будувати кар'єру. У зв'язку з отриманням освітніх послуг часто доводиться переїжджати. Це формує потребу забезпечення житлово-побутових послуг, що в свою чергу збільшує фінансові витрати студента, а від так змушує поєднувати навчання і роботу. Проте більшість з них не може поєднувати роботу і навчання. На це впливає низка причин: графік роботи, заробітна плата, віддаленість від місця проживання, нестача досвіду. Саме через останню з вказаних причин ті студенти, які залучені в навчальний і в робочий процес, часто реалізують себе у сфері, що не відповідає їхнім здобутим знанням та навичкам у закладах вищої освіти. Тому найчисельніше такої молоді можна зустріти в сфері обслуговування.

Слід також зауважити, що завдяки процесу соціалізації кожна людина набуває для себе комплекс ціннісних установок, які сприяють подальшому включенню індивіда в суспільний вимір. На формування цінностей у студентської молоді впливає: рівень взаємостосунків у навчальному середовищі, тобто соціально психологічний клімат у закладі вищої освіти, у студентській групі тощо; вплив первинних агентів соціалізації (найчастіше це сім'я/родичі); особливості ментальності населення; релігійні переконання тощо. Студентська молодь не стільки формує ціннісні установки, а проходить процес трансформації тих цінностей, що вже освоїлися в особистості. Тобто йдеться про «перерозподіл» цінностей. Сьогодні студентство віддає першість продуктивним цінностям²⁴, бо вони сприяють професійній спрямованості особистості (Жулінська О., 2011). З огляду на те, що в освітній процес активно залучена студентська молодь, то когнітивний компонент є найкраще вираженим в їх ціннісних установках. Завдяки цьому в студентів відбувається усвідомлення своїх потреб; їх порівняльний аналіз; формування ставлення до способів їх задоволення. Однак, «молодь проявляє

---

²⁴ Йдеться про ті цінності, які орієнтовані на майбутню професію.

низьку здатність до суспільної самоорганізації, а потенціал соціальної активності в суспільстві порівняно невеликий» (Жулінська О., 2011). Це свідчить про те, що молоді люди не зовсім вміють розставляти пріоритети в ціннісній сфері, що не дозволяє їм досягати бажаних цілей. Ще одним бар'єром у ціннісному світогляді студентської молоді є її схильність до прийняття позицій відсторонення в духовному розвитку. Проте навчання в ЗВО допомагає відновити аксіологічну свідомість.

Таким чином ціннісні орієнтації разом із потребами студентської молоді виявляють позицію соціальної реальності, відтак поведінки й діяльності студентської молоді та засвідчують факт того, що студентська молодь потребує підтримки як на державному, так і на локальному рівні. Тож розглянемо ситуацію студентської молоді громади м. Львова.

Громада м. Львова станом на 2016-2017 рр. нараховувала близько 120 тис. студентів, що становить 16 % від усього населення міста. Такий показник є вищим на 2 тисячі студентів у порівнянні з даними за 2015 рік. Більшість студентства м. Львова (близько 93 тис.) є представниками закладів вищої освіти III – IV рівня акредитації. Окрім того 1530 осіб (приблизно 2% від усієї кількості студентів), які навчаються у Львові, є представниками інших країн. Зокрема чисельність студентів з Польщі сягає 17%, з Єгипту та Нігерії – 15%, з Марокко – 8% (КУ Інститут міста, 2016-2017). Згідно з даними дослідження Інституту міста загальна кількість студентства за 2018/19 рр. загальні кількість студентів у ЗВО I-IV рівнів акредитації становить 109 тис. осіб. Відповідно до показників Головного управління статистики в Львівській області, на початок 2018/19 навчального року підготовку спеціалістів з вищою освітою у Львівській області здійснювали 43 вищі навчальні заклади, серед яких 14 університетів, 5 інститутів, 4 академії, 17 коледжів, 2 училища та 1 технікум. Статусом національних володіли 6 університетів та 2 академії.

У зв'язку із явищем внутрішньої мобільності й змінами в різних

галузях українського суспільства: політичній, соціальній, економічній, медичній, культурній, освітній тощо, студентська молодь є об'єктом для надання їй особливої підтримки. Це також підтверджується тим, що однією з характеристик студентства є тимчасовість соціального статусу (студент/-ка), яка визначається недостатнім рівнем досвіду, поведінковою мінливістю, схильністю до прийняття емоційних радикальних рішень. Тому однією з потреб студентської молоді є забезпечення можливості на отримання якісної освіти. При цьому, якість освіти має сприяти подальшому становленню молодої людини в економічній та громадській діяльності. Окрім того студентська молодь прагне бути конкурентоспроможною на ринку праці. Зважаючи на це, дослідник Яковенко М. зазначає, що суспільство перебуває в прямій залежності від інтелектуального потенціалу та моральних якостей студентської молоді (Пташник-Сердюк, 2014).

Оскільки перебування в статусі студента/-ки характеризується сприятливим періодом для розвитку соціальних навиків людини та професійних компетенцій, то потреби освітнього напрямку є першочерговими для студентської молоді.

На всеукраїнському рівні 14% молодого населення є незадоволені своєю освітою (Українське покоління Z, 2017). Опитування 2015 вказує на те, що 87% студентів в Україні вважає важливою проблему вдосконалення вищої освіти, а 36% опитаних відносять завдання вирішення цієї проблеми до таких, що треба вирішувати першочергово (Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва, 2017). Статистика також показує, що 5 % молодих українців хотіли би навчатися за кордоном. Потреба в працевлаштуванні є не менш важливою для представників молоді. При виборі робочого місця молоді українці першочергово звертають увагу на рівень можливого доходу. Невідповідність заробітної плати до виконуваних обов'язків стає причиною еміграції української молоді.

У Львові стосовно освіти молодь висловлює більше задоволення від управління приватними навчальними закладами, ніж державними. Попри це 62 % молоді Львова є задоволеними рівнем освіти у ЗВО, а 63 % – рівнем неформального навчання. Натомість задоволеність освітою в загальноосвітніх школах становить 49 %, що свідчить про необхідність покращення навчання в школах з метою попередження розвитку ймовірних труднощів потенційних студентів у подальшому навчанні. Студенти громади м. Львова в більшості (82 %) навчаються на денній формі навчання (LvivMoloDvizh, 2019). Враховуючи те, що серед студентів громади Львова є представники сільської місцевості чи інших міст, то місто має дбати про житлову потребу. 48 % студентської молоді здійснюють оплату за навчання самостійно, а середня ціна за навчання протягом місяця становить 2400 грн. (LvivMoloDvizh, 2019). Отже цінова політика гуртожитків чи орендованого житла має бути доступною для студентської молоді. Стосовно інфраструктури ЗВО, вона має відповідати таким критеріям: доступність ЗВО для людей з інвалідністю, стан приміщення, зони відпочинку, спортивна укомплектованість, матеріально-технічне забезпечення аудиторій, покриття WI-FI зоною (Див. Додаток Б). На рівень навчання в ЗВО впливають такі фактори: ставлення викладачів до студентів; компетентність викладачів; участь в студентському самоврядуванні; справедливість оцінювання; можливість проходити практику за фахом; обсяг домашнього завдання; відповідність системи освіти до потреб ринку праці (LvivMoloDvizh, 2019).

Відповідно до дослідження в рамках ініціативи «Громада, дружня до дітей та молоді»²⁵ 30% становить частка молоді від 14 до 35 років від загальної кількості населення Львова. Дані цього ж дослідження вказують, що 75 % (у віці 18 – 35 р.) населення оцінюють місто, як дружнє до молоді, а серед складових індексу якості життя у Львові молодь виокремлює:

---

²⁵ Дослідження проведено Інститутом міста спільно з «Соціоінформ» протягом серпня 2019 року. В ньому взяло участь 1200 осіб віком 14-35 років. Похибка вибірки не перевищує 2,9 %.

індивідуальне життя²⁶ та соціальне середовище (поєднує в собі соціокультурну систему²⁷, сервіс²⁸, стан²⁹). А серед проблем міста молодь громади відокремлює сферу мобільності, громадського транспорту, благоустрою, урбаністики, сміття, медицини, екології, освіти, економіки, девіацій та безпеки (Якість життя у Львові, 2018).

Тож, забезпечення потреб молоді має ґрунтуватися на можливому покращенні таких сфер суспільного життя молоді: освіта, працевлаштування, житло, дозвілля, безпека, соціальне середовище.

2.2. Стан надання соціальних послуг для молоді в м. Львові

Соціальні послуги надаються відповідно до ЗУ «Про соціальні послуги». Згідно зі загальними положеннями зазначеного закону ті соціальні послуги, що надаються державними адміністраціями виконавчими органами міських рад міст обласного значення чи сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад, називаються базовими (Закон «Про соціальні послуги», 2019). Тож соціальні послуги – це сукупність дій, що спрямовані на превенцію СЖО чи їх подолання.

Представникам молоді громади м. Львова надаються такі соціальні послуги: соціально-педагогічні, соціально-медичні, психологічні, соціально-економічні, юридичні, послуги сім'ям, дітям та молоді, які перебувають у СЖО; послуги реабілітації, які надаються завдяки програмам для дітей та молоді з функціональними обмеженнями. За надання цих послуг відповідає Львівський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Окрім того жителі громади м. Львова можуть отримати такі соціальні гарантії: державної соціальної допомоги сім'ям з дітьми; малозабезпеченим сім'ям; людям з інвалідністю та дітям з інвалідністю; особам, які не мають права на пенсію та людям з інвалідністю. Також є низка неурядових організацій: ті, які

²⁶ Сюди відноситься: родина, віра, стан здоров'я, неформальна освіта, дозвілля, рівень освіти, житлові умови, довіра, поінформованість, активізм, екосвідомість. (Дослідження Інституту міста, 2019)

²⁷ Враховуючи соціопсихологічний клімат (Там само).

²⁸ Дозвілля, безпека, освіта, робота, спорт, комунальні послуги, медицина, транспорт (Там само).

²⁹ Йдеться про стан дозвілля, роботи, спорту, екології, освіти, медицини, транспорту (Там само).

займаються громадськими ініціативами; працюють із узалежними м. Львова та займаються профілактикою здоров'я; працюють з людьми з інвалідністю; працюють з багатодітними та малозабезпеченими сім'ями м. Львова; громадські та релігійні організації, які надають послуги малозабезпеченим та бездомним громадянам м. Львова; займаються постраждалими внаслідок катастрофи на ЧАЕС.

Надання соціальних послуг відбувається за рахунок коштів міського бюджету, а також із благодійних надходжень, що є додатковими до гарантій чинного законодавства України стосовно соціального захисту населення.

Відповідно до рішень органів місцевого самоврядування здійснюється надання допомог, пільг та компенсацій. Надання соціальних послуг також здійснюється Львівським міським територіальним центром соціального обслуговування (надання соціальних послуг), що є комунальною бюджетною установою, підпорядкованою управлінню соціального захисту департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради. Зокрема, йдеться про такі соціальні послуги: догляд вдома, соціальна адаптація, соціально-економічні та транспортні послуги. Територіальні центри соціального захисту та обслуговування населення мають декілька функціональних підрозділів. Одним з них є підрозділ з роботи із дітьми та молоддю, діяльність якого має на меті надавати соціальну допомогу для сімей, дітей та юнацтва, які перебувають у скрутному становищі.

Важливо відзначити, що обсяг та зміст соціальних послуг визначається індивідуально для кожного отримувача послуг (Львівська міська рада, 2017).

Студентська молодь громади м. Львова може звернутися за допомогою до таких установ:

- Львівський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Установа надає безкоштовні соціально-педагогічні, соціально-медичні, психологічні, соціально-економічні,

інформаційні та юридичні послуги молоді, яка перебуває у СЖО. Окрім цього, надається допомога неповнолітнім самотніми матерями (батькам), здійснюється підтримка тих, хто потерпів від насильства, надається реабілітація молоді з функціональними обмеженнями.

- Львівський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Особливість установи – здійснення функції контролю за діяльністю соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Львівської області.
- Львівський обласний молодіжний центр. Забезпечує впровадження заходів молодіжної політики. Центр являє собою відкритий простір для молоді, а одним із завдань його функціонування є втілення суспільних ініціатив.
- Низка ГО, де студенти можуть отримати послуги неформальної освіти, послуги з працевлаштування, соціальної інтеграції, дозвілля тощо. Наприклад: ГО «Best, Рада студентів технічних університетів», діяльність організації спрямована на формування розуміння студентською молоддю культурних, соціальних та інтеграційних процесів країн Європи з метою можливого працевлаштування молоді закордоном. ГО «Інститут Громадянського Лідерства» сприяє вихованню лідерських позицій з метою формування громадянського суспільства та поширення демократичних цінностей в Україні. ГО «AIESEC» у Львові допомагає молоді вирішувати проблеми соціального та економічного характеру та сприяє всебічному розвитку молоді. ГО «Кротус, клуб розвитку, освіти, творчості та удосконалення самоврядування» організовує молодь в захисті своїх спільних інтересів (соціальних, культурних, економічних тощо). ГО «Львівська обласна організація Співки української молоді в Україні» формує процес виховання молоді в дусі українських та релігійних цінностей. ГО «Нове покоління, співка молоді» має за

мету формувати у молоді свідомість ведення здорового способу життя та запобігати поширенню негативних явищ. ГО «Євроклуб, ЛММО» відповідає за популяризацію європейських цінностей у процесі виховання молоді. Не менш важливими є також організації: «Пласт» - сприяє всебічному патріотичному вихованню молоді на засадах християнської моралі; «Інститут суспільних ініціатив» - започатковує суспільні зміни, шляхом реформ; «Студентське братство» - відповідає за задоволення й захист прав та інтересів студентської молоді.

Таким чином студенти громади м. Львова можуть отримати спектр послуг у державних установах, органах місцевого самоврядування, неурядових організаціях. Студенти можуть отримати послуги, що допоможуть подолати СЖО, а також ті послуги, що допоможуть соціальній інтеграції, здобутті неформальної освіти та утвердженню громадянської позиції.

Також у м. Львові для студентської молоді інформаційні та соціально-педагогічні послуги надаються Центром міської історії Центрально-Східно Європи. Серед особливостей функціонування установи є проведення семінарів, конференцій та виставок, метою яких є популяризація наукового та культурного обміну інформації. Цей центр спрямовує увагу не тільки на наукові дослідження, а й прагне виходити за рамки академічної діяльності та сприяти розвитку громадським ініціативам. Одним із завдань центру є допомогти Львову стати осередком інтелектуального, наукового і культурного життя в Україні та поза межами держави.

Соціально-побутові, інформаційні, соціально-педагогічні, психологічні та юридичні послуги має змогу отримати молодь чоловічої статі у віці від 15 до 23-х років у «Соціальному готелі» м. Львова. Це – бюджетна установа управління соціального захисту департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради, створена в 2007 році. Основним напрямом

діяльності є забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування тимчасовим житлом, соціально-психологічною та навчально-виховною роботою, що здійснюється на основі індивідуального підходу до особи та з урахуванням віку й соціального становища особи.

Соціально-медичні, психологічні, соціально-педагогічні та інформаційні послуги може отримати молодь віком від 14 до 24-х років у Медико-соціальному центрі «Діалог»³⁰. Це державна установа зі статусом «Клініка дружня до молоді». Медико-соціальні послуги надаються клієнтам незалежно від їх статі, соціального статусу, віросповідання та етнічної приналежності. Особливу увагу в цій установі приділяють збереженню психічного здоров'я молоді, що опинилася у СЖО. Організація керується принципами доступності, добровільності та доброзичливості.

Окрім того у Львові надання соціальних послуг є мультиорієнтованим. Тобто складається із кількох компонентів: об'єктивного (базується на застосуванні індивідуального підходу до отримувача соціальних послуг); суб'єктивного (стосується рівня мотивацій соціальних працівників до виконання свої обов'язків); середовищного (орієнтується на рівні довіри до соціальних служб міста); інституційного (стосується принципів та критеріїв надання соціальних послуг); діяльнісного (спрямований на результат надання соціальних послуг). Як ми бачимо, громада міста має низку організацій та інституцій, що можуть допомогти в соціальному становленні молоді. Втім якщо ми візьмемо до уваги соціально-демократичну модель та досвід Німеччини, то зможемо зрозуміти, яким є рівень надання послуг студентській (німецькій) молоді та зможемо виокремити дещо для можливого інтегрування в надання соціальних послуг для студентської молоді громади м. Львова.

---

³⁰ Медико-соціальний центр «Діалог» був створений в серпні 2005 року. В грудні 2009 року був сертифікований як «Клініка, дружня до молоді». У 2012 році МСЦ «Діалог» визнаний МОЗ та ЮНІСЕФ кращим серед закладів «Клініка, дружня до молоді» в Україні.

Тож німецька студентська молодь отримує професійну допомогу; інтеграційну допомогу; гендерно-специфічну допомогу; молодіжне житло³¹; послуги «виїзної» соціальної допомоги (Попов О., 2012). Професійну допомогу можна отримати в молодіжній майстерні. Ця допомога складається з освітньо-супроводжувальних, соціально-педагогічних, а також тих послуг, що підвищують рівень кваліфікацій молоді (Попов О., 2012). Заохочення молоді до волонтерської діяльності відбувається завдяки впровадженню тематичного року³². Такі заходи формують у студентської молоді відповідальність та громадянську позицію. Окрім того в Німеччині надається послуга індивідуального супроводу молодих іммігрантів. В роботі з цієї категорією молодого населення застосовують методи кейс-менеджменту, консультування, навчальних курсів та посередницької діяльності. Це використовується тому, що інтеркультурність сприймається як компетентність. Оскільки, громада м. Львова також нараховує в собі іноземних студентів, то служби молодіжної міграції допомогли б у соціальній інтеграції тим молодим особам, які прибувають у громаду. Також, у Німеччині здійснюється соціальна робота зі школярами. Така робота має особливу значущість у старшій школі, коли молода людина стоїть перед вибором своєї майбутньої спеціальності. Це означає, що випускники шкіл досягнувши статусу студента, стануть об'єктом для надання певних послуг. З метою запобігти неправильному вибору, що може сприяти соціальній виключності молоді, здійснюється соціальна робота з молоддю. Політика щодо студентської молоді в Німеччині в загальному має превентивну мету. Так, щоб молодь не опинилася «поза суспільством», а тобто не маргіналізувалася, для неї створюють можливості забезпечення професійної інтеграції. Ця послуга надається завдяки «виїзній» соціальній роботі з

---

³¹ Йдеться про проживання молодих людей поза межами батьківського дому, що пов'язане соціально-педагогічним супроводом. Стосується усіх молодих людей, які здобувають освіту й потребують житла. В Німеччині це характеризується як необхідність соціально-педагогічної форми житла. Сюди відносяться: гуртожитки, які супроводжують молодь в соціально-педагогічних аспектах; житлові співтовариства; одиначне житло; «зовнішні житлові групи» (Попов О., 2012).

³² У Німеччині впроваджено добровільний рік (наприклад, добровільний соціальний/екологічний рік), до якого молодь має долучатися своєю діяльністю.

молоддю. В цілому, надання соціальних послуг для молоді в Німеччині поділяються на такі категорії: реалізація молодіжного потенціалу; політична та культурна робота з молоддю; молодіжна робота пов'язана з працевлаштуванням; робота з молоддю в спорті, іграх, спілкуванні; інтернаціональна молодіжна робота (Попов О., 2012).

На нашу думку, досвід формування молодіжного житла, «виїзної» соціальної роботи, супроводу старших школярів та діяльності міграційної служби для молоді дозволило б громаді м. Львова значно розширити спектр надання соціальних послуг для молоді, що в свою чергу позитивно повпливало на соціальне становлення молоді.

Тож надання соціальних послуг для молоді у м. Львові базується на застосуванні індивідуального підходу, здійснюється закладами соціального захисту населення та стосується таких видів послуг: соціально-педагогічні, соціально-медичні, юридичні, інформаційні, соціально-економічні та соціально- побутові. У Львові є низка установ, що здійснюють надання соціальних послуг, втім на нашу думку, студентська молодь Німеччини є більш задоволена своїм соціальним становищем. Це означає, що нові механізми реалізації молодіжної соціальної політики є потрібними громаді м. Львова, адже соціальна послуга для молоді надається комплексом соціальних сервісів, що спрямовані на розвиток молоді.

Висновок до другого розділу

У розділі представлено особливості студентства як соціокультурної групи. На основі дослідження «Соціально-економічний портрет студентів» описано базові потреби студентської молоді: освіта, місце проживання, матеріальний стан, дозвілля, працевлаштування. Описано також становище студента в громаді. Виокремлено особливості ціннісних установок студентської молоді.

Визначено, що у громаді м. Львова студенти становлять 16% населення міста. Окрім того, налічується 1530 студентів-іноземців. Це означає, що громада міста має допомогти в соціальній інтеграції цих студентів, особливо для того, щоб запобігли явищу соціальної виключності.

Освітні послуги виокремлюються як основні для студентської молоді, бо сприяють формуванню соціальних навиків та професійних компетенцій.

У Львові надання соціальних послуг для молоді (соціально-педагогічних, соціально-медичних, психологічних, соціально-економічних, юридичних, реабілітаційних) здійснюється відповідно до ЗУ «Про соціальні послуги». Безпосереднє отримання послуг відбувається у Львівському міському центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Окрім того, вказано низку установ, до яких може звернутися молодь громади м. Львова для того, аби отримати послуги, що допоможуть мінімізувати/подолати СЖО та/або отримати інші додаткові послуги, що посприяють розвитку молоді особистості.

РОЗДІЛ 3. НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЛЬВОВА

3.1. Соціальні очікування молоді та від молоді

Дослідження проводилося з метою вивчити потреби сучасної студентської молоді та очікування громади (на основі експертної думки) й згідно з отриманими результатами, розробити цілі дорожньої карти надання соціальних послуг для студентської молоді громади м. Львова. Ми вивчали очікування соціального контексту, середовища молоді та їхньої ролі. Дослідження проводилося методом онлайн-опитування (Див. Додаток В) представників студентства та за допомогою інтерв'ю із експертами (Див. Додаток Г). Розроблені цілі для дорожньої карти є лише висновками із проведеного дослідження та потребують подальшої експертної оцінки для безпосереднього формування дорожньої карти.

Час проведення опитування студентів: 18 травня – 10 червня 2019 року.

Кількість учасників опитування: 540 студентів.

Географія дослідження: місто Львів.

Основні блоки дослідження: «соціально вразливі групи населення», «соціальний наратив», «умови життя», «діяльність», «перспективи», «соціально-демографічний блок».

В опитуванні взяло участь 530 студентів (за гендерною ознакою 23 % – чоловіків, 74,1 % – жінок, та 2,7 % – опитаних, які віднесли себе до категорії «інше»).

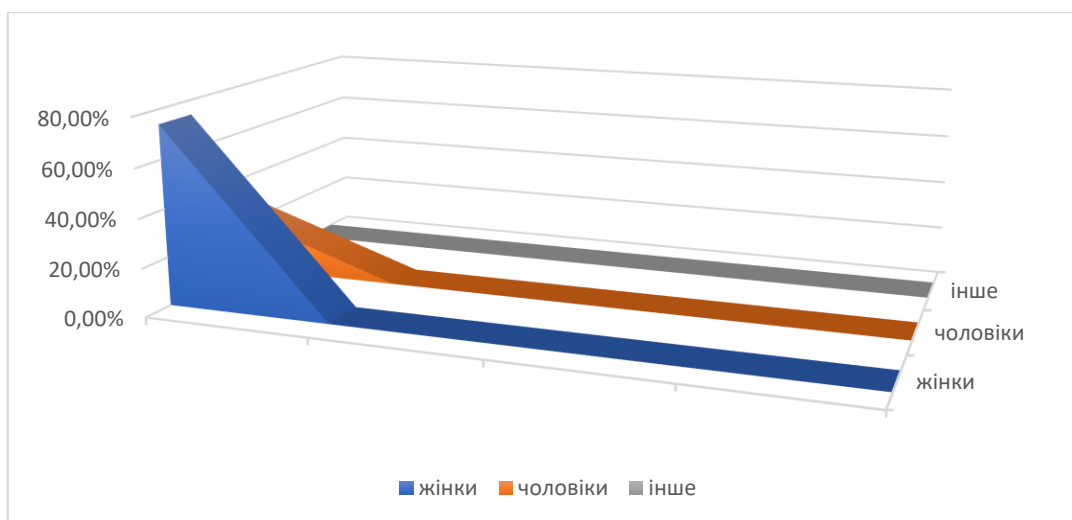

Рис. 3.1.

Розподіл учасників опитування за гендерною ознакою.

Респонденти є представниками різних закладів вищої освіти м. Львова: Українського Католицького Університету, Львівського національного університету ім. Івана Франка, Національного університету «Львівська Політехніка», Національного лісотехнічного університету України, Львівського державного університету внутрішніх справ МВС України, Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Львівської духовної семінарії імені Святого Духа, Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького тощо. Найчисельнішою віковою категорією опитаних є 18- 22 роки (80,5 %). Відтак представників 1-го курсу – 22,8 %; 2-го курсу – 23 %; 3-го – 16 %; 4 -го – 17,1 %; 5-го – 14%; 6-го – 3,3 %.

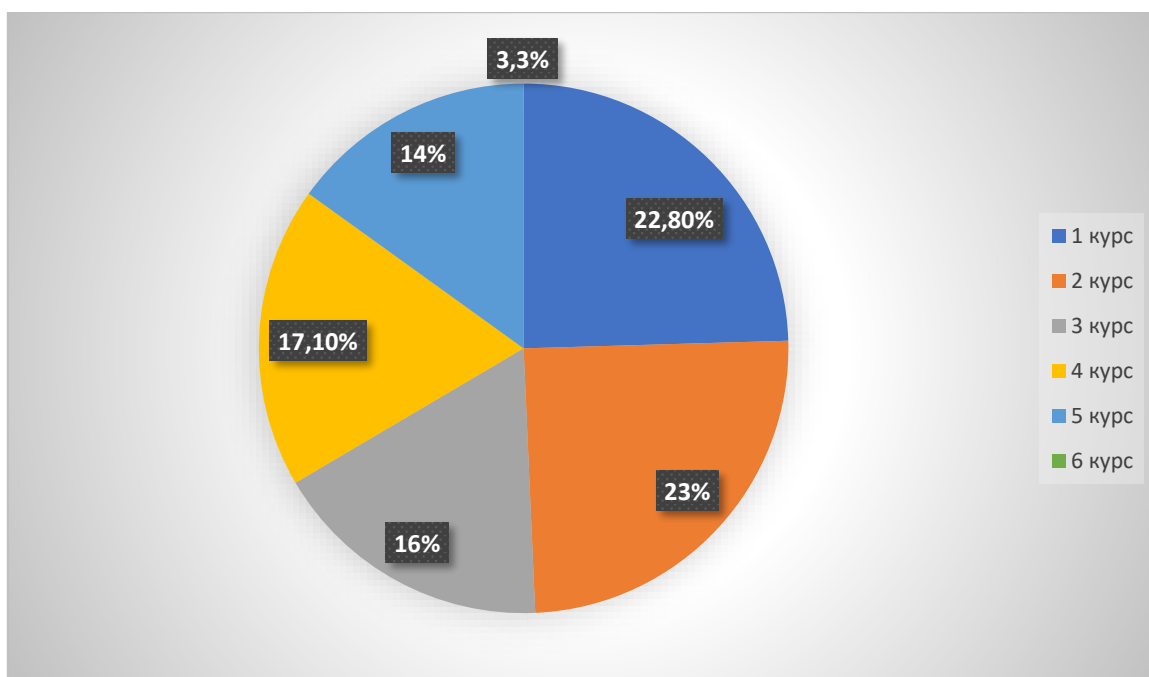

Рис. 3.2.

Розподіл учасників опитування за курсом навчання

Із загального числа опитаних є представники таких спеціальностей: технічна, гуманітарна, соціальна, природнича, інформаційна.

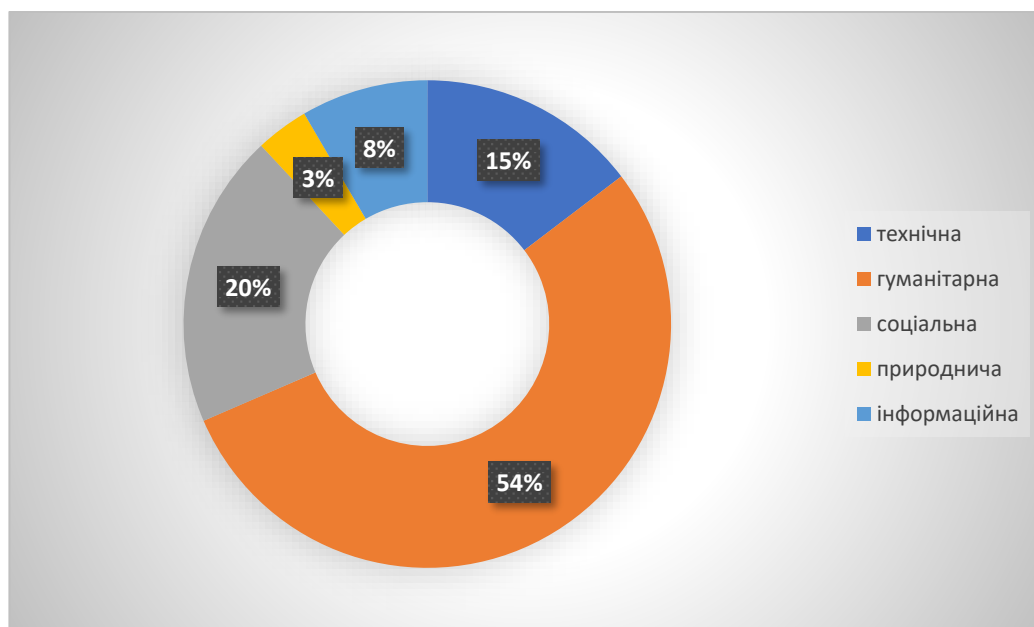

Рис.3.3.

Розподіл учасників опитування за спеціальністю навчання

Окрім того 5,6 % вказали про наявність фізичної вади та 2,7 % – психічної. Ці дані свідчать про те, що громада міста має бути відкритою до інклюзивного середовища та допомагати в соціальній інтеграції молодих осіб із фізичними та/чи психічними вадами.

Щодо місця проживання, згідно з нашим дослідженням, то студентська молодь проживає з рідними/родичами (32,1%), також в гуртожитках (36,2 %), орендують квартиру/будинок (18, 1%), мають власну квартиру/ будинок (13,4 %). В контексті цього варто сказати, що ЮНІСЕФ в Україні за підтримки молодіжного проекту U-report проводило опитування «Житло для молоді», в результаті 72, 7 % молоді вказало, що це питання є для них актуальним.

У блоці «Соціально вразливі групи населення» львівська студентська молодь (87 %) визнала, що в Україні є групи населення, які потребують особливої підтримки. Зокрема було виокремлено такі групи населення: безхатьки (64,8 %), люди із ВІЛ/СНІД (45,7 %), жінки (10,3 %), діти (26, 5%), ув'язнені (17,1 %), біженці/ ВПО/емігранти (45, 7 %), люди із залежностями (психічна/алкогольна/наркотична) (50,4 %), люди із інвалідністю (75,1 %), представники ЛГБТК-спільнот (16,5 %), студенти (22,4 %), інші версти населення (4,1 %). (Див. Додаток Д).

В цілому 10,9% молоді не може визначити, хто з груп населення потребує особливої підтримки.

Студенство м. Львова вбачає найбільшу потребу в допомозі особам із інвалідністю, безхатькам та особам із узалеженостями. Натомість найменше хто потребує підтримки, на думку молоді Львова, є представники ЛГБТК-спільнот та жінки. Натомість експертна думка є протилежною. У нашому опитуванні експертів, один із респондентів зазначив: «Психологічної підтримки, особливо потребують молоді жінки та спільноти ЛГБТК, які потребують задоволення однієї з основних потреб – безпеки».

Варто зазначити, що експерти часто зазначали, що саме безпеки потребує сучасна студентська молодь, а надто кібербезпеки.

Оскільки зараз великий вплив соціальних мереж на молодь, то вона легко може стати жертвою впливу через ці засоби, так як питанню кібербезпеки не приділяється належної уваги.

Загострилась проблема кібербулінгу. З роками він стає все більш жорсткішим. Молодь часто не розуміє, що якщо щось десь-колись було в мережі, воно звідти не зникне. Часто онлайн-фоловінг призводить до психічних розладів та депресій.

Сьогодні дуже швидко міняються технології, і є багато пропозицій з боку світу, які глибоко заходять в процес виховання молоді. Молодим людям необхідно допомогти відбирати інформацію, селекціонувати те, що їм дійсно потрібне.

Для експертного середовища важливим є не лише питання кібербезпеки молоді, а й фізичної. Так у відповідях експертів зазначається:

Якщо людина немає почуття захищеності правової, судової, юридичної, то це негативно впливає на її розвиток. Навіть в освіті молода людина відчуває себе небезпечно, бо, маючи бажання здобути диплом, вона може піти на певні злочини із своєю совістю. Це є деформація як особистісна, так і родинна, а відтак державна.

Щодо безпеки у міському просторі, то я, як жінка відчуваюсь особливо незахищеною.

Є відчуття незахищеності також у місті ввечері – багато де відсутнє освітлення і «жінкам не рекомендується гуляти одними ввечері. Це небезпечно». Необхідно створити умови, а не застерігати.

Блок «Соціальний наратив» в опитуванні студентів, саме мав на меті з'ясувати якою мірою студенти м. Львова відчувають себе безпечно та успішно. Поняття «соціальної безпеки» складалося із оцінки респондентами власного сприйняття дій зовнішніх та внутрішніх факторів, що не стають

перешкодою для діяльності людини в різних середовищах: вдома, у районі міста, на місці навчання/роботи, у громадських місцях та в громадському публічному просторі. Тож відповідно до 5-бальної шкали (де 1 – дуже небезпечно, а 5 - дуже безпечно) отримали такі результати: вдома «дуже безпечно» себе відчуває 65,2 % студентської молоді, а 1,6 % відповіли «дуже небезпечно»; район міста оцінили в «4» бали 38,7 % респондентів, місце навчання/роботи в «4» бали також оцінило 37 % опитаних; громадські місця є дуже безпечними для 17,3 % студентів, а громадський публічний простір дуже безпечний лише для 8 % опитаних.

Таблиця 3.1.

Відчуття «соціальної безпеки» студентської молоді

Вдома	Район міста			Навчання/ Робота	громадські заклади (заклади харчування, театри, торгові центри тощо)			громадський публічний простір (сквери, парки тощо)		
	Чол.	Жін.	Інше		Чол.	Жін.	Інше	Чол.	Жін.	Інше
65,2 %	17,1 %			34,4%	17,3 %			8 %		
	25,0 %	14,7 %	15,4 %		26,8 %	14,7 %	7,7 %	17,0 %	5,6 %	–
								18-22 р		23-27 р
								6,6 %		17,5 %

Тож студентська молодь громади Львова відчуває себе в безпеці в тих середовищах, учасники яких є ймовірною референтною групою для опитаних. Так вдома поруч з рідними (чи особами, з якими спільно проживають) є відчуття більшої безпеки, внаслідок довіри до цих людей. На місці навчання/роботи, де щодня ми стикаємося з одними й тими ж людьми, почуття безпеки є також вищим, аніж це є у громадському публічному просторі. Молодь відчуває себе тривожно в громадському просторі. Це може виходити з того, що, на думку львівських студентів, є значна частка безхатьків та людей із адикціями, а громадський публічний простір (сквери, парки тощо) стають своєрідним пристановищем та місцем перебування для згаданих вразливих верств населення в громаді Львова. На такий результат

також міг вплинути розподіл відповідей за статтю. В нашому дослідженні більшість респондентів – жінки. Як вже було зазначено експертною думкою, жінка не відчувається захищеною в суспільстві. Отже громада Львова має створювати умови безпечного проживання в місті.

Свою успішність (як особи) студентська молодь оцінювала в сім'ї (34, 8 % відповіли «цілком успішна»), в навчанні/роботі (18, 5 % відповіли «цілком успішна» та суспільна позиція загалом (17,5 % відповіли «цілком успішна»). Беручи до уваги те, що 41, 2% респондентів на питання: «Якою мірою Ви відчуваєте себе успішною людиною в навчанні/ роботі», обрало позначку «4» (успішно), то розуміємо, що сфера надання освітніх послуг у м. Львові достатньо добре функціонує, втім це ще не створило такого середовища, щоб переважна більшість молоді із впевненістю відповіла «цілком успішна». (Див. Додаток 3).

Одне із питань блоку «Умови життя» було таким: «Що, на Вашу думку, може сприяти покращенню умов проживання у Вашому місці». Респонденти вважають, що такі фактори зможуть покращити ситуацію:

- високий матеріальний рівень (47,7 %)

Таблиця 3.2.

Розподіл відповідей щодо високого матеріального рівня за гендерною ознакою.

Чол.	Жін.	Інше
58,9 %	44,4 %	46,2 %

- можливість реалізувати себе відповідно до освіти (69,5 %)

Таблиця 3.3.

Розподіл відповідей щодо можливості реалізації себе за віковою ознакою та відповідно до спеціалізації учасників опитування

До 18 р.	28+
88,2 %	45, 0%

Технічна	Гуманітарна
54,9 %	74,3 %

- можливість вільного доступу до пошуку роботи (41, 2 %)
- укомплектований пакет соціального страхування (32, 3 %)
- зниження рівня кримінальності в місті (49, 2 %)

Таблиця 3.4.

Розподіл відповідей щодо зниження рівня кримінальності в місті за віковою ознакою.

До 18 р.	18-22 р.	23-27 р.	28+
61, 8 %	50,0%	47, 5 %	20, 0 %

- високий рівень інклюзії (доступу до усіх соціальних послуг у місті) (40, 1%)
- зниження рівня маргінальності (кількості безхатьків, людей у стані алкогольного сп'яніння у громадських публічних просторах) (49, 2 %)

Таблиця 3.5.

Розподіл відповідей щодо зниження рівня маргінальності за віковою ознакою.

До 18 р.	23-27 р.	28+
70,6%	40 %	40 %

- високий рівень доступності до медичних послуг (58,8 %)
- вигідна відсоткова ставка кредитування (16 %)
- підвищення рівня патріотичності (15, 8%)
- профілактична робота з молоддю з питань різного роду адикцій (узалежнень) (30, 5 %)

- підтримка творчої молоді (54, 3 %)
- спортивно-туристичний напрям (34, 4 %)
- інше (1, 2 %). **Зокрема йдеться про:** великі терміни ув'язнення за порушення, безкоштовна психологічна допомога, високий відсоток громадянського суспільства, що готове брати відповідальність, збільшення кількості парків/ озелених територій для проведення часу, якісний громадський транспорт

Думки молоді стосовно того, хто повинен нести відповідальність за надання якісних соціальних послуг, розподілилися наступним чином:

Таблиця 3.6.

Відповіді на запитання: «Хто, на Вашу думку, повинен нести відповідальність за надання якісних соціальних послуг?»

Представники влади	Представники бізнесу	Представники ГО	Представники комунальних установ	Інше
89, 1 %	24, 7 %	54, 9 %	45, 1 %	1,4 %

Експерти вважають, що відповідальність за надання соціальних послуг для молоді має бути комплексним:

Це має бути комплексна допомога – починаючи від Львівською міської ради та профільних управлінь, через університети і служби зайнятості, з обов'язковим залученням профільних ГО.

Навчальні заклади, органи влади, молодіжні простори, громадські організації, представники бізнесу.

Щодо загальної поінформованості студентської молоді стосовно існуючих видів соціальних послуг, то результати показують, що молодь є

обізнаною в тому, які соціальні послуги бувають. Лише 7 % опитаної молоді вказало, що їм невідомо про жодні соціальні послуги.

Питання: «Якою мірою розмір наступних виплат є достатнім в Україні» отримало такі відповіді:

Таблиця 3.7.

Відповіді студентської молоді щодо розміру виплат в Україні

Заробітна плата	Пенсія	Стипендія	Соціальні виплати
1,4 %	0,2 %	1,9 %	1,4 %

13,2 % молоді зазначило, що зверталось до соціальних служб протягом останніх 2-х років. Серед недоліків функціонування та безпосереднього надання соціальних послуг респонденти виокремили низку проблем: бюрократизм; тяганина із великою кількістю документації, яку важко зібрати; відмова в надаванні послуг без аргументації; відсутність механізму моніторингу та оцінки; поганий аналіз потреб громади; порушення анонімності; відсутність професіоналізму; низький рівень виплат.

80,2 % молоді вважає, що якщо бути активним у розвитку громади (брати участь у будь-яких ініціативах, які змінюють життя громади), то саме в такий спосіб можуть бути корисними громаді. Окрім того 44,4 % вважають, що допоможуть громаді завдяки інформаційному наповненню платформи громади в соціальних мережах. Натомість значна більшість (81,7 %) опитаних вважає, що не може посприяти взаємодії з муніципальною (місцевою) владою. Майже така ж цифра (89,3 %) не може посприяти взаємодії із державною владою. Не спроможність молоді взаємодіяти з представниками локальної влади є ознакою не інтегрованості. Експерти, що взяли участь в нашому опитуванні зазначають, що молодь потребує підтримки в сфері залучення до процесів місцевого самоврядування. Залучення молоді до самоврядування допоможе владі вивчити потреби та

проблеми молоді від самих молодих людей, а не вирішувати проблеми без участі молоді.

Серед заходів в громаді, до яких готова долучитися молодь, то трійку лідерів, відповідно до нашого дослідження, очолюють події спрямовані на: організацію дозвілля, розвиток творчої молоді, сприяння кар'єрного зростанню.

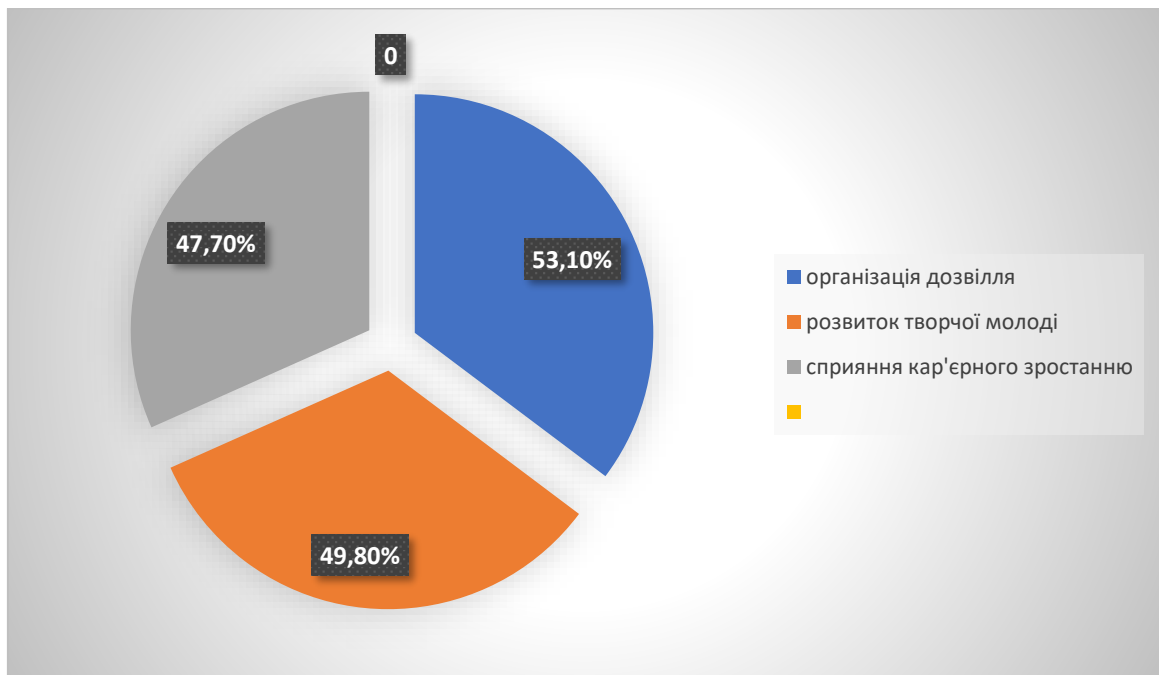

Рис. 3.4.

Заходи в яких б взяла участь студентська молодь

Таблиця 3.8.

Розподіл відповідей щодо заходів у яких б взяла участь студентська молодь

Організація дозвілля	Розвиток творчої молоді				Сприяння кар'єрного зростання				
53,1 %	49,8 %				47,7 %				
	До 18 р	18-22	23-27	28+	Технічна	Гуманітарна	соціальна	Природнична	Інформаційна
	70,6 %	50,6 %	32,5 %	35,0 %	40,8 %	51,7 %	44,2 %	35,3 %	48,8 %

Щодо блоку питань про перспективи, то 74,7 % відповіло, що основними мотивами при виборі спеціальності освіти були особисті вподобання. 4,1 % -

керувалися порадами друзів, а 23 % - порадами батьків. І лише 29,2 % мають впевненість, що потім будуть мати високооплачувану роботу.

Таблиця 3.9.

Мотиви вибору спеціальності навчання

Особисті вподобання	Перспектива для подальшого кар'єрного зростання	Порадили батьки	Порадили друзі	Впевненість, що потім буде високооплачувана робота			Інше
				Чол.	Жін.	Інше	
74,7 %	41,6 %	23 %	4,1 %	29,2 %			3,5 %
				39,3 %	26,7 %	15,4 %	
				До 18 р	18-22	23-27	28+
				50 %	29,7 %	7,5 %	30,0 %

39,5 % вважають, що отримання першого робочого місця в м. Львові є скоріше несприятливим, ніж сприятливим. Відповіді на питання: «Як Ви вважаєте, з чим пов'язані труднощі працевлаштування після закінчення навчання» показали, що 67,5 % не вважає, що в цьому винна сама молодь (рівень її активності). Такий показник може свідчити про високий рівень патріархальних очікувань молоді. Сьогодні молодь володіє певними очікуваннями, пов'язаними з самореалізацією і матеріальним станом, тому оцінює свою активність високо і шукає високо оплачувану роботу. Серед труднощів працевлаштування, відповідно до результатів нашого дослідження, виокремлюємо: нерелевантність заробітної плати до обов'язків (59,9%) та високі очікування у роботодавців (56,6 %).

Таблиця 3.10.

Наявні, на думку студентської молоді, труднощі в працевлаштуванні

Нерелевантність з/п до обов'язків						Високі очікування роботодавців					
59,9 %						56,6 %					
1 курс	2	3	4	5	6	1 курс	2	3	4	5	6
55,9 %	48,2 %	62,8 %	73,5 %	63,2 %	60,0 %	60,4 %	52,7 %	70,5 %	53,0 %	47,1 %	66,7 %

Молодь знайома з проблемою безробіття, відтак почуття нестабільності робить її залежною від старшого покоління, навіть формує почуття того, що інші мають подбати про добробут молоді більше, ніж вони самі. Відсутність професійної допомоги породжує популяризацію зайнятості за контрактом, яка позбавляє молодь соціального захисту. Це негативно впливає на розвиток українських громад. Адже, щоб позбутися економічної нестабільності, молодь обирає життя за кордоном. Іноді ця мобільність є «незворотною», що означає втрату власного потенціалу громади. За даними дослідження «Молодь-2017» 43,2% молодих мігрантів є представниками Західного регіону. Стосовно мобільності експерти, що взяли участь у нашому опитуванні, висловлюються так:

Є мобільність двох типів. Одна з них має на меті допомогти здобути більший досвід (побачити професію, яку вивчаєш за кордоном, повернутися і бути в своїй громаді). А є незворотна (негативна). Це небезпечне явище, бо молодь є інтелектуальним потенціалом, який має служити Україні.

Мобільність – це позитивний процес у тому випадку, якщо людина, в яку місто чи держава вклала ресурс, зробить рівноцінний або більший внесок у розвиток громади.

В іншому випадку – це негативне явище.

Варто відкривати можливості мобільності, але водночас мотивувати та стимулювати до того, щоб молодь могла реалізувати свій потенціал, перш за все, у своїй громаді.

Зокрема: забезпечення доступності житла, кредитування, конкурентна заробітна платня, зручна інфраструктура, свобода волевиявлення, якісна освіта.

Коли ці тенденції набувають загрозливих масштабів, потрібні певні кроки. Зокрема щодо популяризації навчання та роботи в Україні, вдосконалення системи освіти, осучаснення навчального процесу, технічного оснащення навчальних закладів, їх

співпраці з роботодавцями. Підняти рівень освіти і у подальшому оплати праці для молодих фахівців в Україні.

Тож слід продумати про дієві кроки, які б допомогли молоді реалізовувати свій потенціал в громаді. Львів є насиченим численною кількістю студентів, чимала частка яких прагне пізнати досвід інших держав, та слід допомогти молодим людям застосовувати здобутий досвід у межах своєї громади. Питання мобільності також пов'язане з рівнем матеріального стану молоді. За даними соціологічного дослідження «Молодь – 2017» 39,6 % молодих людей віком 19-23 років на запитання «Яким чином змінилося Ваше матеріальне становище впродовж останніх 12 місяців?» – відповіли: «Погіршилося». Матеріальне становище студентів, певною мірою, залежить від добробуту батьків. Втім батьківська підтримка не завжди супроводжує молодь, а тому ми можемо спостерігати зниження економічної активності студентів. Молодь потребує стабільності свого матеріального становища, тому при можливості поєднати сфери навчання та роботи реалізують себе в обох. У цьому ж таки дослідженні «Молодь – 2017», 44, 4 % молоді на запитання: «Яке в цілому матеріальне становище Вашої сім'ї?» – відповіло: «На життя вистачає, але придбання речей тривалого вжитку (меблів, холодильника тощо) викликає труднощі». Тому один із шляхів вирішення проблеми незворотної мобільності молоді є підвищення їхнього матеріального становища.

Щодо освітніх послуг, сьогодні молодь на 99,4 % стверджує, що рівень підготовки в закладах вищої освіти не є низьким. Такий показник підтверджує позитивні змін в сфері надання освітніх послуг, але водночас не вирішує проблеми подальшого працевлаштування молоді. Тому значна кількість випускників університетів згодом стає значною кількістю осіб, що активно шукають роботу та змогу реалізувати себе у відповідності до набутих компетенцій.

Опитування експертів також мало на меті з'ясувати рівень оцінки (за 5-бальною шкалою, де 1 – дуже низький рівень, а 5 – дуже високий рівень) низки тверджень:

Таблиця 3.11.

Експертна оцінка

Твердження	Середнє значення оцінки
Рівень поінформованості студентської молоді про їхні права та обов'язки	3,1
Рівень поінформованості студентської молоді про можливості (івенти) для їхнього розвитку	3,5
Рівень інтеграції студентської молоді у громаді	3
Рівень відповідності компетенцій від посади відповідно до отриманих знань студентської молоді у закладах вищої освіти	3,1
Рівень толерантності серед студентської молоді до інших соціальних груп населення	3,5
Рівень залученості студентської молоді до прийняття рішень у громаді	3,1
Рівень комунікації представників локальної влади з студентською молоддю	3,3
Рівень комунікації представників закладів вищої освіти з студентською молоддю	3,5
Рівень комунікації представників-надавачів послуг у громадських закладах	3,5

Такі результати свідчать про те, що студентська молодь дійсно потребує підтримки в процесі інтеграції в громаду. Недостатній рівень володіння інформацією про свої права, про можливості взаємодії з місцевою владою

надавачами послуг не сприяє розвитку соціальної інтеграції та адаптації молоді.

Опитування студентської молоді показало, що жінки були більш активні у надаванні інформації та проходження опитування в цілому. Ймовірно, це може бути пов'язане з тим, що питання соціального змісту є для жінок більш значущими. Кількість охоплених закладів вищої освіти показує, що в цілому студентство зацікавлено в тому, щоб громада Львова вивчала їхні потреби та реагувала на них. Зазначений відсоток осіб із фізичними та психічними вадами вказує на те, що громада Львова має дбати про покращення інклюзивного середовища міста. Однією із потреб молоді є питання, пов'язані з житлом. Студентство визнає, що в Україні є групи населення, які характеризуються як соціально вразливі та потребують особливої підтримки. Молодь має розуміння, хто відноситься до цих груп, та може визначити, які саме соціально вразливі верстви населення слід підтримувати першочергово.

Місце проживання, навчання/роботи є безпечнішими для молоді, аніж район міста та громадський простір. Представники молоді вважають себе цілком успішними людьми в сім'ї, у навчанні/роботі, проте не можуть так оцінити суспільну позицію загалом. А, отже, молодь потребує якісних поглядів на систему суспільних відносин для того, щоб краще зрозуміти свою суспільну позицію та вміти реалізувати свою успішність в цій сфері. Студентська молодь має добре сформований погляд на наявні проблеми проживання в місті. Втім молодь, незважаючи на високий рівень обізнаності про види соціальних послуг, не готова самостійно брати відповідальність за надання соціальних послуг, а покладає цю відповідальність на представників влади.

Окрім того молодь вважає, що виплати в Україні є недостатніми та вкрай низькими. Цей фактор стає однією із причин, чому молодь не готова звертатися по допомогу до соціальних служб. Також невідповідність виплат заробітної плати у співвідношенні до виконаних обов'язків стає одним із

бар'єрів влаштування молодого спеціаліста на робоче місце. Це свідчить про те, що сьогодні молодь оцінює рівень своєї роботи значно вище, ніж роботодавці, а ті в свою чергу, згідно з твердженнями респондентів, мають надмірні очікування від молодого працівника.

Молодь не знає, як посприяти взаємодії з представниками влади, втім значно краще оцінює свою можливість допомогти розвитку громаді завдяки мережі Інтернет та своєю залученістю до заходів, що відбуваються в громаді.

При виборі майбутнього фаху молодь керується особистими вподобаннями, а думка батьків чи друзів не є авторитетною. Попри задоволеність в надаванні освітніх послуг проблема працевлаштування залишається актуальною.

Думка експертів одногосно стверджує, що молодь – це потенціал змін, і вона потребує підтримки. Ця підтримка має торкатися найрізноманітніших сфер: освіта; місцеве самоврядування; професійна/психологічна/соціальна допомога; не менш важливою сьогодні є кібербезпека.

3.2. Дорожня карта: рекомендації щодо впровадження соціальних послуг для молоді в громаді.

На основі проведеного дослідження зрозуміло, що станом на сьогоднішню потребу у створенні інструментарію місцевої влади, який допоміг би молоді покращити своє соціальне становище й стати активно інтегрованими громадянами. Тож ми виокремили такі цілі: соціальна підтримка старшокласників (потенційних студентів) у школі та професійна допомога випускникам університетів; інфраструктурні можливості; створити середовище соціальної безпеки міста; зберегти інтелектуальний потенціал у громаді; сприяти в успішній соціальній інтеграції студентської молоді у громаду.

Ціль 1. Соціальна підтримка старшокласників (потенційних студентів) у школі та професійна допомога випускникам університетів. Відповідальність департаменту освіти та соціального захисту населення.

1. Розвинути в загальноосвітніх навчальних закладах м. Львова соціальну послугу консультування з метою укріплення позицій свідомого вибору своєї майбутньої професії та попередження помилкового вибору. Це можна досягнути завдяки проведенню регулярних консультаційних (як індивідуальних, так і групових) зустрічей із старшокласниками.
2. Доповнити програми діяльності навчальних закладів (як загальноосвітніх, так і ЗВО) з питань громадянської освіти та інформаційної безпеки, а також застосовувати варіативну складову навчання для старшокласників.
3. Створити конкурси для шкільного самоврядування й розвивати його.
4. Забезпечити випускників ЗВО соціальної послугою супроводу в період пошуку роботи та на першому робочому місці у терміні до 1-го року.
5. Проводити молодіжні обміни між містами.
6. Застосовувати проектний підхід до навчання та формування подорожей (на прикладі Німеччини).

Ціль 2. Інфраструктурні можливості. Відповідальність департаменту житлового господарства та інфраструктури.

1. Забезпечити умови вигідної оренди житла для студентської молоді (шляхом впровадження місцевих програм).
2. Створювати молодіжні резиденції (на прикладі Німеччини та соціал-демократичної моделі молодіжної політики), що сприяє інтеграційній допомозі молоді.
3. Створення умов для інклюзивного простору міста.

Ціль 3. Створити середовище соціальної безпеки в місті.
Відповідальність департаменту соціального захисту населення.

Ціль 4. Зберегти інтелектуальний потенціал у громаді. Відповідальні – департамент соціального захисту та департамент освіти.

1. Забезпечити студентів реальною практикою у відповідності до здобутих знань та компетенцій.
2. Посилити участь молоді в процесі ухвалення рішення органами місцевої влади.
3. Забезпечити інституційну підтримку молодіжних ініціатив.
4. Створити рівнодоступні можливості проходження стажувань.
5. Підвищити рівень економічної активності студентів

Ціль 5. Сприяти в успішній соціальній інтеграції студентської молоді у громаду.

1. Покращити рівень поінформованості студентської молоді про їхні права та обов'язки.
2. Створити службу допомоги для студентів мігрантів (на прикладі Німеччини).
3. Запровадити програму «Добровільний соціальний рік» (на прикладі залучення молоді до волонтерської діяльності у Німеччині).
4. Визнати на офіційному рівні молодіжних працівників як фахівців сфери молодіжної політики.

Висновок до третього розділу

Ми провели опитування студентської молоді громади міста Львова та визначили, в яких сферах потребують підтримки. Також опитати експертів стосовно їхніх очікувань від студентської молоді. На основі отриманих результатів розробили цілі для дорожньої карти соціальних послуг для молоді громади м. Львова. Надалі пропонуємо розглянути запропоновані цілі експертам та сформуванати дорожню карту.

ВИСНОВКИ

За декілька останніх років бачимо, що вироблення публічних політик змінюється в Україні. Для їх формування використовуються аналітичні дані, громадська експертиза, робота з цільовими групами. Щодо молодіжної політики, то увага до неї значно зросла останні роки, що пов'язано зі декількома факторами: реформою місцевого самоврядування (громада самостійно може запроваджувати послуги у сфері соціальної політики), зміною ціннісних орієнтирів молоді, прагненням впливати на міграцію молоді за кордон. З огляду на ці фактори, а також опираючись на наукові дослідження та власні розвідки, у цій роботі запропоновано цілі дорожньої карти для надання соціальних послуг для молоді у Львові.

На основі опрацювання теоретичної бази, ми визначили основні моделі надання реалізації молодіжної політики та надання соціальних послуг для студентської молоді. Також проаналізували вітчизняний досвід із порівнянням закордонної практики. З огляду на це виокремили дві, на нашу думку, найоптимальніших моделей реалізації політик щодо молоді в Україні, та, безпосередньо, у м. Львові. Це громадівська та соціал-демократична моделі. Досвід як однієї, так і іншої моделі, може бути корисним для студентської молоді України. Про наявність громадівської моделі свідчать, зокрема, створення у громадах молодіжних центрів. Відповідно до аналізу надання соціальних послуг молоді закордоном, найкращим, на нашу думку, для запозичення Україною є досвід Польщі та Литви. Адже ці держави керуються принципом відкритості до молоді, тому активно створюють молодіжні простори, де молодь може отримати необхідні соціальні послуги. Цікавим та корисним для України може бути досвід Німеччини у сфері надання соціальних послуг для студентської молоді, зокрема запозичення підходу реалізації політики щодо молоді. Йдеться про цілісний підхід надання соціальних послуг, що складається з послуг догляду за дітьми,

дошкільної діяльності, роботи з молоддю, рекреаційних заходів, соціального захисту молоді в цілому.

Проаналізувавши українське законодавство, ми вивчили нормативно-правову базу надання соціальних послуг для молоді в Україні та м. Львові на державному, регіональному та місцевому рівнях. Тож сфера надання соціальних послуг для молоді є дещо обмеженою, тобто існує певний дисбаланс між законодавчою базою та інструментарієм реалізації нормативно-правових документів. Це означає, що пріоритетним завданням державної та місцевої політики щодо молоді є створити сприятливі умови для самореалізації й успішної інтеграції. Одним з успішних інструментів є програма «Молодіжний працівник», втім необхідно розширити спектр інструментарію (зокрема, створювати молодіжні резиденції), враховуючи особливості громадівської та соціал-демократичної моделей політики щодо молоді.

Громада м. Львова станом на 2016-2017 рр. нараховувала близько 120 тис. студентів, що становить 16 % від усього населення міста. Студента м. Львова більше, ніж їхні колеги задоволені освітніми послугами. Однак, все ще потребують більших можливостей для самореалізації. Студентська молодь Львова має потребу більшої інтеграції до громадського життя міста, особливо прагне бути причетною до змін, які підвищують якість життя в громаді. Натомість не готово до комунікації з владою, зокрема з органами місцевого самоврядування. З огляду на те, що значна частка студентів у громаді Львова головним питанням для студентів та громади є питання включеності студентів та почуття безпеки.

У м. Львові соціальні послуги для молоді є мульторієнтованими та містять декілька компонентів: об'єктивного, суб'єктивного, середовищного, інституційного, діяльнісного. Головними суб'єктами надання соціальних послуг є: Львівський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Львівський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та

молоді, Львівський обласний молодіжний центр – серед органів муніципальної влади; громадські організації – «Пласт», «Інститут суспільних ініціатив», «Студентське братство», «Best, Рада студентів технічних університетів», «Інститут Громадянського Лідерства», ГО «AIESEC», ГО «Кротус», «Львівська обласна організація Спілки української молоді в Україні», «Нове покоління, спілка молоді» «Євроклуб, ЛММО», які зосереджені головним чином на освітніх, інформаційних послугах. Студенти можуть отримати послуги, що допоможуть подолати СЖО, а також ті послуги, що допоможуть соціальній інтеграції, здобутті неформальної освіти та утвердженню громадянської позиції.

На основі власного дослідження, а також інших розвідок щодо студентської молоді, ми визначили, основні потреби молоді та її уявлення про соціальні послуги в м. Львові. Експертне опитування допомогло визначити які основні очікування щодо молоді є у громади міста. Найбільше потреб студентської молоді є у сферах: безпеки, житлово-побутової, працевлаштування. Для експертів важливо, щоб молодь не покидала місто, відчувала себе безпечно та мала можливість працевлаштуватися.

На основі теоретико-методологічної бази, враховуючи нормативно-правову базу у Львові, опираючись на власні дослідження, ми сформували цілі дорожньої карти. Серед них: соціальна підтримка старшокласників (потенційних студентів) у школі та професійна допомога випускникам університетів; інфраструктурні можливості; сприяти в успішній соціальній інтеграції студентської молоді у громаду – це ті цілі, що стосуються соціал-демократичної моделі. А також: створити середовище соціальної безпеки в місті; зберегти інтелектуальний потенціал у громаді – цілі, що стосуються громадської моделі.

Сьогодні громада Львова є наближеною до громадівської моделі, оскільки місцева політика керується принципами відкритості та співпраці з молоддю. Запропонована дорожня карта є корисною для тих суб'єктів

надання соціальних послуг, які працюють безпосередньо з молоддю, департаменту освіти, а також економіки, Молодіжному центру та громадським організаціям. а також для міста в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Балакірева О., Бондар Т. В., Бородин Є., & Галустьян Ю. (2017). Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. – Тернопіль: ТОВ «Тернограф». – 100 с.
2. Бартош О. (2012). Соціальна політика та соціальна робота з безробітними у Великій Британії. Ужгород: Серія “Педагогіка, соціальна робота“. Випуск 24.
3. Боднар Є. (2009) Соціально-психологічні особливості студентської молоді. Національний університет “Острозька академія”, м. Острог: Наукові записки. Серія “Філологічна».
4. Верховна Рада України (1993). Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні. Декларація. N 3421-IV (3421-15) від 09.02.2006, ВВР, 2006, N 22, ст.199
5. Верховна Рада України (2019). Про соціальні послуги. Закон України. №18, ст.73.
6. Гуцалова М. (2014) Моделі молодіжної політики в країнах європейського союзу. Випуск 218. Том 230.
7. Держстат Головне управління статистики у Львівській області. Експрес- випуск. Вищі навчальні заклади Львівської області у 2018/19 навчальному році. 27.12.2018 № 270
8. Дмитрук Н., Падалка Г, Тілікіна Н., &КіреєвС. (2018). Молодь України – 2017. Результати репрезентативного соціологічного дослідження. Тернопіль: ТОВ «Терно-граф». – 72 с.
9. Дмитрук Н., Падалка Г, Тілікіна Н., &КіреєвС. (2019). Молодь України – 2018. Результати репрезентативного соціологічного дослідження. Київ : ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України». – 72 с.
10. Ева Кжаклевска Говард Вільямсон (2013). Молодіжна політика в Україні. Висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи. Надруковано в Раді Європи

11. Жиглей І. (2008). моделі соціальних держав та соціальний захист: екскурс в минуле та майбутнє. Житомир: Вісник ЖДТУ № 4 (46).
12. Жулінська О. (2011). Формування ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді в психолого-педагогічних умовах. Відновлено з: <http://library.uipa.edu.ua/images/data/zbirnik/32-33/11zovppc.pdf>
13. Зарембо К. Результати загальнонаціонального опитування цінності та орієнтири «Покоління Z» (2017). Фонд ім. Фрідріха Еберта.
14. Івасіва Л., Шмот Г. & Годісь Н. (2011). Склад населення Львівської області за статтю та віком. Львів: Головне управління статистики у Львівській області.
15. Кабінет Міністрів України, 2017 Постанова КМУ "Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про
16. Кербаль М. Зарубіжний досвід формування нормативно правової бази щодо молодіжної політики
17. Кірстен А. (2015). Аналіз прогалин законодавства України про молодіжну політику в контексті рекомендацій угоди про асоціацію між Україною та ЄС й іншими відповідними політичними документами ЄС. Центр прав дитини Корам.
18. Коваль Г.(2012). Соціальна вразливість молодих спеціалістів на ринку праці в Україні. Наукові праці. Том 131. Випуск 118.
19. Кулачок Л. (2006). Надання соціальних послуг в Україні: реалії та перспективи. Харків: Право і безпека № 53.
20. Кулініч О., Барінова Д., Нестеренко В. (2018). Участь молоді в управлінні громадами. Харків : Харківський відокремлений підрозділ Центру розвитку місцевого самоврядування. – 48 с.
21. Львівська міська рада (2017). Ухвала № 1124 Про затвердження Положення про Львівський міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг), від 14.12.2017.
22. Львівська міська рада. Ухвала №5750 «Про затвердження програми підтримки обдарованої молоді». від 10.10.2019

23. Мелджукас Й. (2017). Система відкритої роботи з молоддю: виклики часу. Відновлено 3
https://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Dosvid_Liitvii.pdf
24. Молодіжна столиця України. Відновлено з: <http://youthcapital.org.ua>
25. Мотречко В. (2018) Організація діяльності суб'єктів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики. Одеса.
26. Мотречко В. Особливості формування державної молодіжної політики в ЄС та
27. Мурашкевич О. (2016). Портфоліо молодіжної роботи Ради Європи. Council of Europe.
28. Овсянюк-Бердадіна О. Державна молодіжна політика. Школа локальної демократія. Опубліковано за підтримки Європейського Союзу та його членів-держав Данії, Естонії, Німеччини, Польщі та Швеції.
29. Павлович А. Підтримка та розвиток молодіжних центрів на рівні місцевого самоврядування в Польщі. Відновлено з:
<https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/471/ДОВІДНИК-09.09.19-2.pdf>
30. Парубчак І. (2012). Застосування європейського досвіду реалізації державної молодіжної політики в Україні на сучасному етапі. Львів: Держава та суспільство.
31. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті (2015). Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи.
32. Попов О. (2012). Порівняльна соціально-педагогічна характеристика сучасної німецької та української молоді.
33. Пташник-Сердюк (2014). Студенство як соціокультурна група. Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Science, II(3), Issue: 18.

34. Репицький Т., Ткачук Ю., Товстуха А. (2019). Активізація молоді та залучення до діяльності з розвитку громад. Практичний посібник для місцевої влади. Київ.
35. Рудакова (2004). Жизненные стратегии современного российского студенчества :– М. – 178 с.
36. Рудська А. Молодіжна політика в Польщі
37. Савіцький (2015). Молодіжна політика в сучасних умовах. Відновлено з: https://www.zhitomir.info/post_1766.html
38. Скажи своє слово. Посібник з Переглянутої Європейської хартії про участь молодих людей у місцевому та регіональному житті (2016) .Рада Європи: Час Змін Інформ, українське видання.
39. Шевцова Ю. (2012) Особливості роботи з молоддю в контексті людського розвитку: нова державна парадигма
40. Якість життя у Львові, 2018 – Пейчева Х., Шнайдер А., & Ілик Х. (2018). Якість життя у Львові. Львів: Соціологічна агенцію Fama та КУ «Інститут міста».
41. Яцун Б. (2018) Дорожня карта реформ 2019-2023 рр. – Київ. – 74 с.
42. LvivMoloDvizh (2019). Дослідження Інституту міста та «Соціоформ». В рамках ініціативи «Громада, дружня до молоді».
43. AndreasThimme (2017). Youth work and youth social work in Germany. Council of Europe and European.
44. Daniela Trucco, Heidi. (2016) Ullmann Youth: realities and challenges for achieving development with equalit. United Nations.
45. Ewa Krzaklewska (2017). Supporting development and integration of young people – trends in current youth work practice in Poland. Council of Europe and European.
46. Hanjo Schild, Nuala Connolly & Francine Labadie (2017). Where are the connections between youth work and wider work with young people. Council of Europe and European.

47. Pink Hilverdink, Willeke Daamen & Caroline Vink (2015). Children and youth support and care in the Netherlands.
48. Tijne Berg, Caroline Vink (2009). Working With Children and Young People.
49. Tomi Kiilakoski (2017). Saying, doing, relating – Reflecting on youth work praxis in Finland. Council of Europe and European.

ДОДАТКИ

Додаток А

Класифікація державної молодіжної політики

Універсалістська	<p>Модель, що не виокремлює суб'єкта реалізації молодіжної політики, діяльність якого спрямована безпосередньо на молодь. Тобто в країнах, які мають за основу цю модель, відсутнє міністерство у справах молоді. Натомість існує рівномірний розподіл між інститутами влади та громадянським суспільством. Саме вони беруть на себе відповідальність за здійснення молодіжної політики, яка, згідно з цією моделлю, спрямована на розвиток соціального потенціалу молоді (Сторожук Р., 2014).</p>
Громадівська	<p>Її назва вже вказує на те, що молодіжна політика спрямована на здійснення роботи з молоддю безпосередньо в громадах. Модель передбачає мінімальне втручання держави до роботи організацій, призначених для молоді. Тобто діє механізм делегування молодіжної політики від держави до інституцій. Першочергово, на що звертає увагу політика громадівської моделі – це</p>

	проблеми соціального виключення молоді (Гуцалова М., 2013).
Протекційна	Молодь сприймається як зранена категорія суспільства, а отже це та соціальна група, яка потребує захисту й мотивації. Тому першочергове завдання – професійна робота з молоддю. Ця модель передбачає роботу інституцій: міністерств, уповноважених управлінь, профільних молодіжних секторів. Характерна особливість – правова система та робота на попередження розвитку проблем соціальної інтеграції молоді, її участі в політичному та громадському житті (Мотречко В., 2018).
Централізована	Молодіжна політика зосереджена на державному рівні. Пріоритетність у виконанні завдань стосовно інтересів молоді встановлюється державою, а третій сектор разом з органами місцевого самоврядування є на низькому рівні залученості (Овсянюк – Барданіна).

ДОДАТОК Б

Інфраструктура ЗВО (взято з дослідження Інституту міста, 2019 р.)

Інфраструктура у ЗВО

ДОДАТОК В

ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ СТУДЕНТІВ

Шановний (-а) учаснику (-це), просимо Вас відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть у розробленні "Дорожньої карти соціальних послуг для молоді в громаді". Опитування має анонімний характер, отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Саме Ваші суб'єктивні відповіді є дуже важливими для дослідження.

Розпочнімо .... --->

*1. На Вашу думку, чи є в Україні групи населення, які потребують особливої підтримки?

1. Так, однозначно є (перехід до пит. 3)
2. Так, але не знаю хто б це міг бути (перехід до пит. 4)
3. Ні, немає (перехід до пит. 4)

3 .Які з нижче перерахованих груп, на Вашу думку, потребують особливої підтримки?

Оберіть, будь ласка, УСІ можливі варіанти відповідей

1. Безхатьки
2. Люди із ВІЛ/СНІД
3. Жінки
4. Діти
5. Ув'язнені
6. Студенти
7. Біженці / внутрішньо переміщені особи / емігранти
8. Люди із залежностями (психічними, алкогольна, наркотична тощо)
9. Люди з інвалідністю
10. Представшики ЛГБТК-спільнот
11. Інше (вказіть, будь ласка) _____

4. Якою мірою Ви загалом відчуваєте себе безпечно ... ?

За 5-бальною шкалою, де 1 – Дуже небезпечно, а 5 – Дуже безпечно. 88 – Не знаю/Важко відповісти

Вдома	1	2	3	4	5	88
Районі міста	1	2	3	4	5	88
Навчання / роботі	1	2	3	4	5	88
Громадських місцях (заклади харчування, театри, торгово-розважальні центри тощо)	1	2	3	4	5	88
Громадсько публічні простори (парки, сквери тощо)	1	2	3	4	5	88

*5. Якою мірою Ви відчуваєте себе успішною людиною ...?

За 5-бальною шкалою, де 1 – Зовсім неуспішна, а 5 –Цілком успішна. 88 – Не знаю / Важко відповісти

Сім'я	1	2	3	4	5	88
Навчання/робота	1	2	3	4	5	88
Суспільна позиція загалом	1	2	3	4	5	88

*6. Що, на Вашу думку, може сприяти покращенню умов проживання у Вашому місті?

Оберіть, будь ласка, УСІ можливі варіанти відповідей

1. Високий матеріальний рівень
2. Можливість реалізувати себе відповідно до освіти
3. Можливість вільного доступу до пошуку роботи
4. Укомплектований пакет соціального страхування
5. Зниження рівня кримінальності у місті
6. Високий рівень інклюзії (доступу до усіх соціальних послуг у місті)
7. Зниження рівня маргінальності (кількості безхатьків, людей у стані алкогольного сп'яніння тощо у громадських публічних просторах)
8. Високий рівень доступності до медичних послуг
9. Вигідна відсоткова ставка кредитування
10. Підвищення рівня патріотичності
11. Профілактична робота з молоддю з питань різного роду адикцій (узалежнень)
12. Підтримка творчої молоді
13. Спортивно-туристичний напрям
14. Інше (вказіть, будь ласка) _____

*7. Хто, на Вашу думку, повинен нести відповідальність за надання якісних соціальних послуг?

Оберіть, будь ласка, УСІ можливі варіанти відповідей

1. Представники/ці влади
2. Представники/ці бізнесу
3. Представники/ці громадських організацій
4. Представники/ці комунальних установ
5. Інше (вказіть, будь ласка) _____

*8. Які види соціальних послуг є для Вас відомими?

1. Соціально-побутові
2. Психологічні
3. Соціально-педагогічні
4. Соціально-медичні

5. Соціально-економічні
6. Юридичні
7. Послуги з працевлаштування
8. Інформаційні послуги
9. Жодні з перерахованих
10. Інше (вкажіть, будь ласка) _____

*9. На Вашу думку, який тип виплат є достатнім в Україні?

За 5-бальною шкалою, де 1 – Цілком низький, а 5 –Цілком високий. 88 – Не знаю/Важко відповісти

Заробітна плата	1	2	3	4	5	88
Пенсія	1	2	3	4	5	88
Стипендія	1	2	3	4	5	88
Соціальні виплати	1	2	3	4	5	88

*10. Чи зверталися Ви до соціальних служб протягом останніх 2 років?

1. Так ([перехід до пит. 11](#))
2. Ні ([перехід до пит. 13](#))

11. Назва організації _____

12. Що Вам не сподобалось у наданні послуг, або що варто було б покращити?

---

*13. Чим Ви можете бути корисним громаді?

Оберіть, будь ласка, УСІ можливі варіанти відповідей

1. Можу посприяти взаємодії з муніципальною владою
2. Можу посприяти взаємодії із державною владою
3. Організувати та відповідати за інформаційне наповнення платформи громади в соціальних мережах
4. Бути активним/-ою у розвитку громади (брати участь у будь-яких ініціативах, які змінюють життя в громаді)
5. Інше (вкажіть, будь ласка) _____

*14. У яких заходах, які проводилися б у громаді, Ви би взяли участь?

Оберіть, будь ласка, УСІ можливі варіанти відповідей

1. Такі, що сприяють кар'єрному зростанню молоді
2. Направлені на розвиток творчого потенціалу
3. Орієнтовані на вирішення питань працевлаштування
4. Спрямовані на формування здорового способу життя та профілактику правопорушень

5. Такі, що підтримують молоді сім'ї
6. Спрямовані на організацію дозвілля
7. Такі, що підтримують вразливі верстви населення
8. Інше _____

*15. Які мотиви були основними при виборі Вашої спеціальності освіти?

Оберіть, будь ласка, УСІ можливі варіанти відповідей

1. Особисті вподобання
2. Перспектива для подальшого кар'єрного зростання
3. Порадили батьки
4. Порадили друзі
5. Можливість працювати на високооплачуваній роботі
6. Інше _____

*16. Які, на Вашу думку, подальші перспективи працевлаштування (зокрема, отримання першого робочого місця) є для молодих спеціалістів за отриманою спеціальністю?

	1	2	3	4	5	
Дуже низькі						Дуже високі

*17. Чи плануєте Ви отримати ще одну спеціальність у закладі вищої освіти ?

1. Так, точно планую
2. Так, але точно не впевнений/-а
3. Вже маю 2+ освіти
4. Ні, не планую
5. Важко відповісти

*18. Чи берете Ви участь у додаткових освітніх програмах (тренінги, курси, освітні онлайн-платформи)

1. Так, якщо вони безкоштовні.
2. Так, і не має значення їхня вартість.
3. Відвідую, вкрай рідко.
4. Ні, додаткові освітні навички мені не потрібні.

*19. Як Ви вважаєте, з чим пов'язані труднощі працевлаштування після закінчення навчання?

Оберіть, будь ласка, УСІ можливі варіанти відповідей

1. Низький рівень поінформованості про вакансії
2. Високі очікування у роботодавців
3. Страх податися на вакансію
4. Низький рівень активності самих молодих працівників
5. З/п не релевантна до обов'язків
6. Інше _____

Соціально-демографічний блок

*Стать

1. Жінка
2. Чоловік
3. Інше

*Вік

1. До 18 років
2. 18-22
3. 23-27
4. 28 +

*Назва закладу вищої освіти _____

*Ваш курс _____

*Ваша спеціальність:

1. Технічна
2. Гуманітарна
3. Соціальна
4. Природнична
5. Інформаційна

*Ваш середньомісячний дохід _____

*Сімейний стан:

1. Сам/сама
2. У відносинах, проживаю окремо
3. У відносинах, проживаємо разом
4. Одружений/заміжня
5. Розлучений/розлучена
6. Вдівець/вдова

*Де Ви проживаєте?

1. Власний будинок/квартира
2. Оренда квартири/будинку
3. З рідними, родичами
4. Гуртожиток

Чи маєте Ви якийсь вид вад...?

Фізична вада (наприклад, інвалідність)	Так	Ні
Психічна вада	Так	Ні

Дякую за участь в опитуванні!

ДОДАТОК Г

ПИТАННЯ ДЛЯ ІНТЕРВ'Ю З ЕКСПЕРТАМИ

Вітання!

Сьогодні ми проводимо дослідження щодо молоді у Львові та хочемо дізнатися, чи Львів є соціально відкритим, доступним для молодого авангарду міста. Ми поговоримо з Вами дещо детально про певні блоки, які дозволять нам дізнатися Вашу експертну думку, яка є досить важливою для нас.

Розпочнімо з першого запитання. Розкажіть, молодь Львова потребує сьогодні особливої підтримки?

- Якщо так, то у якій сфері?
- Якщо так, то хто повинен надавати цю підтримку?
- Якщо ні, то чому?

На Вашу думку, які сьогодні наявні проблеми у місті, що охоплюють життя молоді?

- у сфері медицини
- у сфері освіти
- у сфері страхування
- у сфері безпеки
- інше (проговорити...)

На Вашу думку, що варто було б зробити громаді, щоб вирішити проблеми у місті, що охоплюють життя молоді?

- у сфері медицини
- у сфері освіти
- у сфері страхування
- у сфері безпеки
- інше (проговорити...)

Ми хотіли б у нашій розмові дещо сфокусуватися на студентській молоді Львова. Як Ви вважаєте, які основні потреби є у неї?

Хто, на Вашу думку, має забезпечити ці потреби?

Як Ви вважаєте, чи студентська молодь є активною частиною громади Львова?

- Якщо так, то в чому це проявляється?
- Якщо ні, то чому?

Чи несе студентство певний деструктив у громаду Львова? Якщо так, то який?

Чи несе студентство певну організацію у громаду Львова? Якщо так, то який?

З Вашого досвіду, спостережень, чи наявні в місті Львів певні стереотипи щодо студентства з боку громадськості? Якщо так, то ...

- в чому вони проявляються?
- як цьому протистоїть студентство?

Сьогодні досить болючим є питання мобільності. Що Ви розмірковуєте щодо утримання студентської молоді Львова?

- Це є позитивний процес?
- Якщо варто утримувати молодь, то чому? Які основні інструменти могли б найкраще вплинути на те, щоб молодь не виїжджала?

Зараз ми надамо Вам короткі запитання, аби Ви оцінили кожен із запропонованих варіантів за 5-бальною шкалою, де 1 – Дуже низький рівень, а 5 – Дуже високий рівень. 88 – Не знаю, Важко відповісти. Ці відповіді будуть анонімними

Рівень поінформованості студентської молоді про їхні права та обов'язки						
Рівень поінформованості студентської молоді про можливості (івенти) для їхнього розвитку						
Рівень інтеграції студентської молоді у громаді						
Рівень відповідності компетенцій від посади відповідно до отриманих знань студ.молоді у закладах вищої освіти						
Рівень толерантності серед студентської молоді до інших соціальних груп населення						
Рівень залученості студентської молоді до прийняття рішень у громаді						
Рівень комунікації представників локальної влади з студентською молоддю						
Рівень комунікації представників закладів вищої освіти з студентською молоддю						
Рівень комунікації представників-надавачів послуг у громадських закладах						

ДОДАТОК Д

Розподіл відповідей респондентів щодо наявності у м. Львові груп населення, які потребують особливої підтримки.

Люди з інвалідністю	Безхатьки	люди із залежностями (психічна /алкогольна/наркотична)	Біженці ВПО Емігранти	Люди з ВІЛ / СНІД	Діти	Студенти	Ув'язнені	представники ЛГБТК-спільнот	жінки	інше
75,1 %	64,8 %	50,4 %	45,7 %	45,7%	26,3 %	22,4 %	17,1%	16,5 %	10,3 %	4,1 %
	До 18 р				До 18 р				Власний будинок/квартира	
	70,0 %				26,7 %				22,8%	7,7 %
	38,9 %				61,1 %					
	28+				28+					

ДОДАТОК 3

Розподіл відповідей респондентів стосовно визначення своєї успішності в наведених категоріях.

Сім'я		Навчання/робота							Суспільна позиція загально																		
34,8 %		18,5 %							17,5 %																		
Сам/сама У відносинах	32,8 %	Проживає мо окремо У відносинах	31,8 %	Проживає мо разом	44,0 %	Одружені/ заміжня	58,3 %	Розлучені (-)	-	Вдівець/ вдова	33,3 %	технічна	16,9 %	Гуманітарна	18,0 %	Соціальна	26,3 %	природничі	17,6 %	Інформаційна	7,3 %	чол	24,1 %	жі	15,0 %	Інше	30,8 %